

ความหลากหลายของพืชสกุลชงโค (*Bauhinia* L.) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย

Diversity of the Genus *Bauhinia* L. in the North-East of Thailand

พีระพล ไสสะอาด วรณชัย ชาแทน* และ สุธิรา มณีฉาย
ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Peerapon Saisaard, Wannachai Chatan* and Suthira Maneechai
Department of Biology, Faculty of Science, Mahasarakham University

บทคัดย่อ

การศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้สกุลชงโค (*Bauhinia* L.) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เก็บตัวอย่างพรรณไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติและป่าชุมชนระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2554 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2558 และศึกษาตัวอย่างพรรณไม้แห้งจากพิพิธภัณฑ์พืชหลักในประเทศไทย พบพรรณไม้สกุลชงโค 25 ชนิด ได้แก่ กระโดน (B. scandens) กาหลง (B. acuminata) เครือเขาแถบ (B. curtisii) ชงโค (B. purpurea) ชงโคนา (B. racemosa) ชงโคดอกเหลือง (B. tomentosa) ชงโคซี่ไก่ (B. hirsuta) เถากระโดน (B. nakhonphanomensis) เถาใบสีทอง (B. aureifolia) ปอเจียน (B. bracteata) ย่านางแดง (B. strychnifolia) โยทะกา (B. monandra) ส้มเสี้ยว (B. malabarica) ส้มเสี้ยวเถา (B. lakhonensis) สิริธรวัลลี (B. sirindhorniae) แสลงพันกระดุก (B. similis) แสลงพันเถา (B. pulla) เสี้ยวเขาพระวิหาร (B. saigonensis) เสี้ยวเครือแดง (B. galpinii) เสี้ยวแดง (B. penicilliloba) เสี้ยวเถา (B. ornata) เสี้ยวน้อย (B. harmsiana) เสี้ยวป่า (B. saccocalyx) เสี้ยวพอม (B. viridescens) และอรพิม (B. winitii) ซึ่งพบพรรณไม้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มเติมจากที่รายงานไว้ในหนังสือพรรณพฤกษชาติของประเทศไทย 4 ชนิด คือเถากระโดน เถาใบสีทอง สิริธรวัลลี และเสี้ยวเครือแดง พบพรรณไม้ถิ่นเดียวของประเทศไทย 5 ชนิด คือ เถากระโดน ใบไม้สีทอง ย่านางแดง สิริธรวัลลี และอรพิม ได้บรรยายลักษณะทางพฤกษศาสตร์ พร้อมข้อมูลนิเวศวิทยา ระยะเวลาออกดอก การกระจายพันธุ์ ชื่อพื้นเมือง การนำไปใช้ประโยชน์ และรูปพรรณสัณฐานตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิงเก็บรวบรวมไว้ที่ หอพรรณไม้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (BKF)

คำสำคัญ : อนุกรมวิธาน สกุลชงโค วงศ์ย่อยราชพฤกษ์ วงศ์ถั่ว

* ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
e-mail: wannachaichatan@gmail.com

**งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Abstract

Taxonomic study of the genus *Bauhinia* L. (Leguminosae-Caesalpinioideae) from the North-East of Thailand was done from May, 2011-June, 2015. After surveying and collecting plants from national parks and community forests and studying specimens deposited in main herbaria in Thailand, 25 species were found including *B. acuminata*, *B. aureifolia*, *B. bracteata*, *B. curtisii*, *B. galpinii*, *B. harmsiana*, *B. hirsuta*, *B. lakhonensis*, *B. malabarica*, *B. monandra*, *B. nakhonphanomensis*, *B. ornata*, *B. penicilliloba*, *B. pulla*, *B. purpurea*, *B. racemosa*, *B. saccocalyx*, *B. saigonensis*, *B. scandens*, *B. similis*, *B. sirindhorniae*, *B. strychnifolia*, *B. tomentosa*, *B. viridescens* and *B. winitii*. The current study added 4 newly species records for the North-East of Thailand including *B. aureifolia*, *B. galpinii*, *B. nakhonphanomensis*, and *B. sirindhorniae*. Five endemic species were found including *B. aureifolia*, *B. nakhonphanomensis*, *B. sirindhorniae*, *B. strychnifolia* and *B. winitii*. Morphological descriptions were given and key to species was constructed. In addition, ecology, phenology, distribution, vernacular name, utilization information were added. The voucher specimens were deposited in the Forest Herbarium, Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation (BKF).

Keyword : Taxonomy, *Bauhinia*, Caesalpinioideae, Leguminosae

บทนำ

พรรณไม้สกุลชงโค (*Bauhinia* L.) เป็นพรรณไม้ที่อยู่ในวงศ์ย่อยราชพฤกษ์ (Leguminosae-Caesalpinioideae) ทั่วโลกมีประมาณ 300 ชนิด ในประเทศไทยมีรายงานจำนวนชนิดไว้ในหนังสือพรรณพฤกษชาติของประเทศไทย 37 ชนิด และรายงานพบพรรณไม้สกุลนี้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 21 ชนิด (Larsen et al., 1984) อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นมาการศึกษาพรรณไม้สกุลนี้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังไม่ได้มีการศึกษาในเชิงพื้นที่ ทำให้ไม่ทราบจำนวนชนิดพรรณไม้ในปัจจุบันที่แน่นอน รวมทั้งรูปวิธานระบุชนิดที่ทำไว้ในหนังสือพรรณพฤกษชาติของประเทศไทยเมื่อปี ค.ศ. 1984 ได้ทำไว้สำหรับระบุพรรณไม้ทั่วประเทศ ซึ่งยากในการใช้สำหรับบุคคลทั่วไปหรือคนที่มีความรู้ทางด้านอนุกรมวิธานพืชน้อย จึงเกิดความยุ่งยากในการนำพรรณไม้มาใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ เช่น งานวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ ด้านการแพทย์และด้านเภสัชวิทยา ดังนั้นงานวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้สกุลชงโคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยเก็บตัวอย่างพรรณไม้ในอุทยานแห่งชาติ และป่าชุมชน รวมทั้งศึกษาพรรณไม้แห่งที่เก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ในประเทศไทย และศึกษาข้อมูลด้านอื่นๆ

ประกอบ ได้แก่ นิเวศวิทยา ระยะเวลาออกดอก การกระจายพันธุ์ ชื่อพื้นเมือง การนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ ต่อไป

วิธีการวิจัย

ออกสำรวจและเก็บตัวอย่างพรรณไม้ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติและป่าชุมชนต่างๆ เก็บตัวอย่างพรรณไม้โดยเดินสำรวจตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติและเส้นทางเดินเท้าเดิมในแต่ละพื้นที่ ออกเก็บตัวอย่างระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2554 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2558 พร้อมบันทึกข้อมูล นิเวศวิทยา ชื่อพื้นเมือง และถ่ายภาพประกอบ นำตัวอย่างที่เก็บมาทำเป็นตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง ศึกษาสัณฐานวิทยา และระบุชื่อวิทยาศาสตร์โดยใช้เอกสารทางอนุกรมวิธาน เช่น หนังสือพรรณพฤกษชาติไทย หนังสือพรรณพฤกษชาติมาเลเซีย หนังสือพรรณพฤกษชาติจีน และเอกสารอนุกรมวิธานอื่นๆ (Chatan, 2013; Larsen & Larsen, 1991; Larsen & Larsen, 1997) ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนศึกษาตัวอย่างพรรณไม้แห้งเพิ่มเติมที่เก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์พืชในประเทศไทย ได้แก่ พิพิธภัณฑ์พืชกรุงเทพฯ กรมวิชาการเกษตร (BK) หอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (BKF) พิพิธภัณฑ์พืชมหาวิทยาลัยขอนแก่น (KKU) พิพิธภัณฑ์พืชมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (CMU) และหอพรรณไม้ สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ (QBG) เพื่อทำการเปรียบเทียบและยืนยันความถูกต้องของชื่อและลักษณะ จากนั้นตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิงในงานวิจัยนำไปเก็บรักษาไว้ที่หอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (BKF)

ผลการวิจัย

จากการสำรวจและเก็บตัวอย่างพรรณไม้สกุลชงโค ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบพรรณไม้ 25 ชนิด จากการศึกษาได้เขียนคำบรรยายลักษณะสัณฐานวิทยาของพรรณไม้แต่ละชนิด และเมื่อเปรียบเทียบลักษณะสัณฐานวิทยาของพืชแต่ละชนิด พบว่ามีความแตกต่างกันและสามารถนำมาสร้างรูปวิธานระบุชนิดได้ดังนี้

รูปวิธานระบุชนิด

1. ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม..... 2.
1. ไม้ร้อเลื้อยหรือไม้เถา..... 9.
2. ไม้ต้น..... 3.
2. ไม้พุ่ม..... 5.
3. กลีบดอกรูปขอบขนาน.....9. *B. malabarica*
3. กลีบดอกรูปใบหอก..... 4.
4. ตาดอกรูปเดี่ยว.....16. *B. racemosa*
4. ตาดอกรูปกระสวย.....15. *B. purpurea*
5. ตาดอกรูปกลม.....6. *B. harmsiana*
5. ตาดอกรูปกระสวย..... 6.
6. ใบรูปไข่กลับ.....23. *B. tomentosa*
6. ใบรูปไข่หรือใบรูปใบหอกแกมรูปไข่..... 7.
7. เกสรเพศผู้สืบพันธุ์ได้ 1 อัน.....10. *B. monandra*
7. เกสรเพศผู้สืบพันธุ์ได้มากกว่า 1 อัน..... 8.
8. อับเรณูสีเหลือง.....1. *B. acuminata*
8. อับเรณูสีน้ำตาล.....24. *B. viridesc*
9. ไม้ร้อเลื้อย..... 10.
9. ไม้เถา..... 12.
10. ตาดอกรูปรี.....17. *B. saccocalyx*
10. ตาดอกรูปกระสวย..... 11.
11. กลีบดอกรูปช้อน.....5. *B. galpinii*
11. กลีบดอกรูปขอบขนาน.....7. *B. hirsuta*
12. ตาดอกรูปไข่ รูปรี หรือรูปกลมรี..... 13.
12. ตาดอกรูปกระสวย รูปเคียว หรือรูปขอบขนาน..... 19.
13. กลีบเลี้ยงคล้ายกาบ..... 14.
13. กลีบเลี้ยงไม่คล้ายกาบ..... 16.
14. เกสรเพศผู้มี 5 อัน.....4. *B. curtisii*
14. เกสรเพศผู้มีมากกว่า 5 อัน..... 15.
15. ก้านดอกยาวน้อยกว่า 2 ซม.14. *B. pulla*
15. ก้านดอกยาวมากกว่า 2 ซม.20. *B. similis*

16. กลีบดอกรูปไข่กลับ.....	12. <i>B. ornata</i>
16. กลีบดอกรูปไข่หรือรูปใบพาย.....	17.
17. กลีบดอกสีแดง.....	22. <i>B. strychnifolia</i>
17. กลีบดอกสีขาว.....	18.
18. เกสรเพศผู้มี 10 อัน.....	8. <i>B. lakhonensis</i>
18. เกสรเพศผู้มี 3 อัน.....	19. <i>B. scander</i>
19. เกสรเพศผู้น้อยกว่า 5 อัน.....	20.
19. เกสรเพศผู้มากกว่า 5 อัน.....	21.
20. กลีบดอกสีครีม.....	21. <i>B. sirindhorniae</i>
20. กลีบดอกสีขาวอมเขียว.....	18. <i>B. sigonensis</i>
21. กลีบดอกรูปไข่หรือรูปไข่กลับ.....	22.
21. กลีบดอกรูปใบหอกหรือรูปช้อน.....	23.
22. เกสรเพศผู้สีปนสีน้ำตาล 3 อัน.....	11. <i>B. nakhonphanomensis</i>
22. เกสรเพศผู้สีปนสีน้ำตาล 10 อัน.....	25. <i>B. winitii</i>
23. มีจานฐานดอก.....	3. <i>B. bracteata</i>
23. ไม่มีจานฐานดอก.....	24.
24. ฝักยาวมากกว่า 20 ซม.	2. <i>B. aureifolia</i>
24. ฝักยาวน้อยกว่า 10 ซม.	13. <i>B. penicilliloba</i>

1. *Bauhinia acuminata* L., Sp. Pl.: 375. 1753; Kurz, Fl. Burm. 1. 396. 1877; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 11. 1984. (ภาพที่ 1-1)

ลักษณะวิสัย ไม้พุ่ม สูงประมาณ 2.5 ม. กิ่งอ่อนสีน้ำตาลแดง มีขนหนาแน่น กิ่งแก่สีน้ำตาล ค่อนข้างเกลี้ยง ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ ยาว 9-13 ซม. กว้าง 8-12 ซม. ปลายใบแยกเป็นสองแฉกลึก 1/3-1/2 ของความยาวใบ ระหว่างแฉกใบมีติ่งเรียว ยาว 8-10 มม. เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขน หูใบ รูปแถบ ปลายแหลม ยาว 5-8 มม. **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก ยาว 2-2.5 ซม. มีขนสั้นหนาแน่น ก้านดอกย่อย ยาว 10-15 มม. ใบประดับ รูปแถบ ยาว 4-6 มม. **ตาดอก** รูปกระสวย สีเขียว ยาว 25-30 มม. **กลีบเลี้ยง** สีเขียว โคนกลีบแยกเป็นช่อง 3-5 ช่อง ปลายกลีบเลี้ยงเชื่อมกันคล้ายกาบ ยาว 30.5-40 มม. กว้าง 9-12 มม. กลีบเลี้ยงด้านนอกและกลีบเลี้ยงด้านในมีขนประปราย **กลีบดอก** 5 กลีบ รูปไข่ สีขาว ยาว 3.5-4 ซม. กว้าง 3-3.5 ซม. กลีบดอกด้านนอกและกลีบเลี้ยงด้านในเกลี้ยง **เกสรเพศผู้** 10 อัน ก้านชูอับเรณูสีขาว ขนาดไม่เท่ากัน ยาว 1-3 ซม. มีขนที่โคนก้านชูอับเรณู อับเรณูสีเหลือง ยาว 2-4 มม. อับเรณูแตกตามยาว **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปขอบขนาน แบน สีเขียว ยาว 1-1.5 ซม. ก้านเกสรเพศเมียสีเขียวอ่อน ยาว 2-2.5 ซม.

ผล ฝักยาว 8–15 ซม. กว้าง 15–18 มม. เกลี้ยง **เมล็ด** รูปรี แบน สีนํ้าตาล ยาว 4–5 มม. กว้าง 2–3 มม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — นครพนม (บ้านแพง)

นิเวศวิทยา — พบโดยทั่วไปตามที่โล่งแจ้งข้างถนน บางแห่งใช้ปลูกเป็นไม้ประดับ

ระยะเวลาออกดอก — มีนาคม ถึง มิถุนายน

การกระจายพันธุ์ — เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ชื่อพื้นเมือง — กาหลง และส้มเสี้ยว (ภาคกลาง)

การนำไปใช้ประโยชน์ — ปลูกเป็นไม้ประดับ (ผู้เขียน)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 49, 56 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — Parikarn & Prayad 205 (BK); Th. W. 102 (BKF); C. Maknoi 3787 (QBG); M. Norsaengsri 3626, 3722, 4037, 5008 (QBG); W. Boonprakop & M. Norsaengsri 3722 (QBG); W. Na Nakorn et al. 1761 (QBG)

2. *Bauhinia aureifolia* K. Larsen & S.S. Larsen, Nord. J. Bot. 11: 633. 1995 (ภาพที่ 1–2)

ลักษณะวิสัย ไม้เถา มีมือเกาะ กิ่งอ่อนสีเขียว มีขนสีนํ้าตาลแดง กิ่งแก่สีนํ้าตาล มีขนสีดำ มีมือจับ ยาวประมาณ 5–7 ซม. ใบ ใบเดี่ยว รูปไข่หรือรูปไต เรียงสลับ ยาว 9–17 ซม. กว้าง 8–12 ซม. มีเส้นใบ 9–11 เส้น ปลายเป็นแฉกลึกประมาณ 1/3 ของความยาวใบ ปลายแฉกแหลม ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ใบอ่อนมีขนสีนํ้าตาลแดงทั้งแผ่นใบ ใบแก่มีขนสีนํ้าตาลแดงตามเส้นแขนงใบด้านล่าง ก้านใบ ยาว 4–7 ซม. หูใบ คล้ายรูปเคียวหรือค่อนข้างกลม ยาวประมาณ 8–11 มม. กว้าง 4–6 มม. ด้านนอกมีขนสีนํ้าตาลแดง ด้านในมีขนสีนํ้าตาลแดงประปราย **ผล** ฝัก รูปขอบขนานแกมรูปใบหอก แบน ยาว 29 ซม. กว้างประมาณ 5 ซม. ฝักอ่อนและฝักแก่มีขนสีนํ้าตาลแดง ฝักแก่แข็งคล้ายเนื้อไม้ ฝักแก่แตก บิดเป็นเกลียว **เมล็ด** กลม แบน 8 เมล็ด เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5 ซม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — สกลนคร (ภูพาน)

นิเวศวิทยา — เลื้อยขึ้นตามต้นไม้ใหญ่ตามชายป่าเบญจพรรณ

ระยะเวลาออกดอก — พฤศจิกายน ถึง ธันวาคม

การกระจายพันธุ์ — พืชถิ่นเดียวของประเทศไทย

ชื่อพื้นเมือง — เถาใบสีทอง

การนำไปใช้ประโยชน์ — ใบนำไปประดิษฐ์เป็นของที่ระลึก (Larsen & Larsen, 1991)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 167 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — C. Niyomdham 1737 (BKF); P. Chantaranothai et al. 1427 (KKU)

3. **Bauhinia bracteata** (Benth.) Graham ex Baker in Hook. f., Fl. Br. Ind. 2: 282. 1878. — *Phanera bracteata* Benth. in Miq., Pl. Jungh.: 264. 1852; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 31. 1984. (ภาพที่ 1-3)

ลักษณะวิสัย ไม้เถาเนื้อแข็ง กิ่งอ่อนสีเขียวมีขนสั้นนุ่มสีน้ำตาลแดง กิ่งแก่สีน้ำตาลดำ มีมือจับ ยาวประมาณ 5-8 ซม. ใบ ใบเดี่ยว ใบรูปไข่หรือกลม ยาว 5-12 ซม. กว้าง 4-13 ซม. มีเส้นใบ 9-11 เส้น ปลายเป็นแฉกลึกประมาณ 1/3 ของความยาวใบ ปลายแฉกแหลม ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ มีขนสั้นนุ่มตามเส้นแขนงใบด้านล่าง ใบอ่อนสีชมพู ใบแก่สีเขียวเข้ม ก้านใบ ยาว 1-7 ซม. หูใบ คล้ายรูปเคียว ยาวประมาณ 8-10 มม. **ช่อดอก** แบบช่อแยกแขนง ยาว 3-6 ซม. ออกตามซอกใบหรือปลายกิ่ง ก้านช่อดอก มีขนสีเทา ใบประดับ รูปใบหอกหรือรูปไข่ ยาว 4-8 มม. ใบประดับย่อย คล้ายใบประดับ มี 2 ใบ ยาว 3-5 มม. ติดตรงประมาณกึ่งกลางบนก้านดอก ก้านดอกยาว 4-7 ซม. **ตาดอก** รูปขอบขนาน ปลายแหลม มีขน ฐานรองดอกยาว 3-4 มม. **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ แยกเป็น 5 แฉก หรืออาจติดกัน รูปค้อม ยาว 7-10 มม. กว้าง 4-5 มม. **กลีบดอก** สีเขียวอ่อนอมเหลือง 5 กลีบ รูปช้อน ขนาดเท่าๆ กัน ยาว 5-13 มม. กว้าง 6-8 มม. ขอบกลีบหยักมน ด้านปลายกลีบแหลม ก้านกลีบยาวประมาณ 10-15 มม. มีขนสั้นนุ่ม **เกสรเพศผู้** 10 อัน อันที่สืบพันธุ์ได้ 2-3 อัน ยาว 3-3.5 ซม. อับเรณูสีชมพู รูปรี ยาวประมาณ 3-4 มม. เกสรเพศผู้เป็นหมัน 5-7 อัน ยาวประมาณ 1 ซม. และมีอีก 1 อัน ติดอยู่ระหว่างเกสรเพศผู้ที่สืบพันธุ์ได้ ยาว 3-3.5 ซม. ฐานดอกเป็นรูปหลอด สีขาวแล้วเปลี่ยนเป็นสีแดง ยาว 2-4 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่มีขนสั้นนุ่มคล้ายกำมะหยี่ อยู่ติดกับก้านเกสรเพศเมีย ก้านรังไข่ยาว 5-7 มม. มีขนกำมะหยี่สีน้ำตาล ก้านเกสรเพศเมีย ยาวประมาณ 1.5 ซม. **ผล** ฝัก รูปขอบขนานแกมรูปใบหอก แบน ยาว 10-17 ซม. กว้าง 5-7 ซม. ฝักอ่อนมีขนกำมะหยี่สีน้ำตาล ฝักเมื่อแก่สีน้ำตาลดำ แข็งคล้ายเนื้อไม้ ฝักแก่แตกบิดเป็นเกลียว **เมล็ด** กลม แบน 2-8 เมล็ด เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5 ซม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — ขอนแก่น (ชุมแพ) สกลนคร (ภูพาน) และ เลย (ภูเรือ)

นิเวศวิทยา — พบตามชายป่าเบญจพรรณ

ระยะเวลาออกดอก — มิถุนายน ถึง ตุลาคม

การกระจายพันธุ์ — กัมพูชา ลาว และเวียดนาม

ชื่อพื้นเมือง — ปอเจียน ปอbung ส้มเสี้ยว เสี้ยวดอกขาว เสี้ยวเตี้ย แสนพัน (ภาคอีสาน) เสี้ยวเครือ (ภาคตะวันออก) และแสงพัน (ภาคใต้)

การนำไปใช้ประโยชน์ — ไม่มีรายงานการนำพรรณไม้ชนิดนี้มาใช้ประโยชน์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 96, 112, 145 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — Vacharee 1091 (BK); P. Suvarnakoses 2011 (BKF); S. Phusomsaeng et al. 46 (BKF); C. Phengkai et al. 3295 (BKF); S. Phengnaren 422 (BKF); Sono 10 (BKF); FTP 31301 (BKF); D. 125 (BKF); P. Chantaranothai 449 (KKU); S. Mattapha 41 (KKU)

4. *Bauhinia curtisii* Prain, J. Asiat. Soc. Bengal 66 (2): 195. 1897; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 24. 1984. (ภาพที่ 1-4)

ลักษณะวิสัย ไม้เถาเนื้อแข็ง กิ่งอ่อนสีเขียวมีขนสั้นนุ่มสีน้ำตาลแดง กิ่งแก่สีน้ำตาลดำ มีมือจับ ไม้แยกแขนง ยาวประมาณ 2-4 ซม. ใบ ใบเดี่ยว ใบรูปไข่หรือกลม เรียงสลับ ยาว 3-7 ซม. กว้าง 2.5-5 ซม. มีเส้นใบ 5-7 เส้น ปลายเป็นแฉกลึกประมาณ $\frac{1}{5}$ ของความยาวใบ ปลายแฉกแหลม ขอบใบหยักมน โคนใบรูปหัวใจ มีขนสั้นนุ่มตามเส้นแขนงใบด้านล่าง ก้านใบ ยาว 1-7 ซม. หูใบ รูปแถบ ยาวประมาณ 4-6 มม. **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก ยาว 10-20 ซม. ออกตามซอกใบหรือปลายกิ่ง ก้านดอก ยาว 1-1.5 ซม. ใบประดับเป็นติ่งปลายแหลม ยาว 1-2 มม. ใบประดับย่อย คล้ายใบประดับ มี 2 ใบ ยาว 1-2 มม. ติดตรงประมาณกึ่งกลางบนก้านดอก **ตาดอก** รูปไข่ ยาว 3-4 มม. ด้านปลายแหลม มีขนสั้นนุ่ม ฐานรองดอกยาวประมาณ 1 มม. **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ สีเขียว แยกเป็น 2-3 แฉก ปลายกลีบเลี้ยงเชื่อมกันคล้ายกาบ ยาว 3-4 มม. กว้าง 1-2 มม. **กลีบดอก** 5 กลีบ สีเขียว ขนาดไม่เท่ากัน กลีบดอกด้านบน 3 กลีบ รูปแถบ ยาว 3-5 มม. กว้าง 2-3 มม. อีก 2 กลีบด้านล่าง รูปช้อน ยาว 5-7 มม. กว้าง 3-4 มม. ด้านปลายกลีบแหลมหรือมน ด้านขอบกลีบหยักมน ก้านกลีบยาวประมาณ 2-3 มม. มีขนสั้นนุ่ม **เกสรเพศผู้** 5 อัน เกสรเพศผู้สืบพันธุ์ได้จำนวน 3 อัน ยาว 4-5 มม. อับเรณูสีชมพู รูปรี ยาวประมาณ 1 มม. เกสรเพศผู้เป็นหมัน 2 อัน ยาว 1-2 มม. ดอกมีฐานดอกลักษณะเป็นรูปถ้วย สีเหลือง กว้าง 2-3 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่ ผิวเกลี้ยง รูปขอบขนาน ยาว 3-5 มม. กว้างประมาณ 1.5 มม. ก้านเกสรเพศเมีย ยาว 1 มม. **ผล** ฝัก รูปขอบขนานแบน ยาว 5-6 ซม. กว้าง 1 ซม. ฝักอ่อนสีเขียว ฝักแก่สีน้ำตาลดำ แข็งคล้ายเนื้อไม้ ฝักเมื่อแก่แตก บิดเป็นเกลียว **เมล็ด** กลมแบน 2-8 เมล็ด

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — บุรีรัมย์ (โนนดินแดง)

นิเวศวิทยา — พบชายป่าผลัดใบหรือตามโขดหิน

ระยะเวลาออกดอก — กันยายน ถึง พฤศจิกายน

การกระจายพันธุ์ — กัมพูชา ลาว และเวียดนาม

ชื่อพื้นเมือง — เครือเถาแถบ (ภาคอีสาน)

การนำไปใช้ประโยชน์ — ไม่มีรายงานการนำพรรณไม้ชนิดนี้มาใช้ประโยชน์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 113 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — S.S. Larsen 31258 (BKF); S. Mattapha s.n. (KKU); C. Lakoet 230 (QBG)

5. *Bauhinia galpinii* N.E.Br. Hooker's Icon. Pl. 20: t. 1994. 1891. (ภาพที่ 1-5)

ลักษณะวิสัย ไม้รอเลื้อย สูงประมาณ 2.5 ม. กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่ม กิ่งแก่สีน้ำตาลค่อนข้างเกลี้ยง ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ ยาว 2-4 ซม. กว้าง 3-5 ซม. ปลายใบมน ขอบใบเรียบ โคนใบตัด มีเส้นแขนงใบ 7 เส้น ปลายใบเว้าลึก $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{3}$ ของความยาวใบ ผิวใบด้านบนและด้านล่างมีขนสั้นนุ่ม มีเกล็ดสีน้ำตาล

เหลือองกระจัดกระจายทั่วแผ่นใบ ก้านใบยาว 8–10 มม. หูใบ รูปแถบ ยาว 3–5 มม. ร่วงง่าย **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบหรือปลายกิ่ง ก้านดอกย่อย ยาว 2–2.5 ซม. etailดอก รูปกระสวย ยาว 1–1.5 ซม. **กลีบเลี้ยง** คล้ายกาบ ยาวประมาณ 2.5 ซม. กว้าง 1.0–1.3 ซม. ด้านนอกมีขนประปราย ด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** 5 กลีบ สีแดง รูปช้อน ยาว 2–2.5 ซม. กว้าง 1.4–1.8 ซม. ปลายกลีบดอกแหลม ขอบย่น โคนกลีบรูปตัด ก้านกลีบดอก สีแดง ยาว 1.2–1.5 ซม. **เกสรเพศผู้** 10 อัน สืบพันธุ์ได้ 3 อัน ก้านชูอับเรณู สีแดง ยาว 2.4–2.6 ซม. อับเรณู สีดำ รูปขอบขนาน ยาว 4–5 มม. เกสรเพศผู้เป็นหมัน มี 7 อัน ลดรูป ยาว 3–5 มม. **เกสรเพศเมีย** ฝังรูปขอบขนานแบน สีนํ้าตาลแดง ยาวประมาณ 15 มม. กว้าง 3–4 มม. ก้านเกสรเพศเมีย ยาว 6–7 มม. **ผล** ฝัก รูปขอบขนานแบน ยาว 8–10 ซม. กว้างประมาณ 2 ซม. ฝักอ่อนสีเขียว มีขนสั้นนุ่ม ฝักแก่สีนํ้าตาลดำ ฝักเมื่อแก่แตกแล้วบิดเป็นเกลียว ปลายเป็นงอวยแหลม ยาวประมาณ 1.5 ซม. **เมล็ด** สีนํ้าตาล กลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — มหาสารคาม (กันทรวิชัย)

นิเวศวิทยา — พืชปลูกตามบ้านเรือนชาวบ้าน ขึ้นตามที่โล่งแจ้ง ไม่พบในป่าธรรมชาติ

ระยะเวลาออกดอก — ธันวาคม ถึง กุมภาพันธ์

การกระจายพันธุ์ — แอฟริกาใต้

ชื่อพื้นเมือง — เสี้ยวแดง เสี้ยวเครือแดง กาหลงแดง ชงโคแดง

การนำไปใช้ประโยชน์ — ปลูกเป็นไม้ประดับ (ผู้เขียน)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 166 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — ไม่พบตัวอย่างพรรณไม้แห่งของชนิดนี้จากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามพิพิธภัณฑ์พืชต่างๆ

6. *Bauhinia harmsiana* Hosseus Repert. Spec. Nov. Regni Veg. 4: 290. 1907.

ลักษณะวิสัย ไม้เถา มีมือเกาะ กิ่งอ่อนมีขน กิ่งแก่ค่อนข้างเกลี้ยง **ใบ** ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ ยาว 6–10 ซม. กว้าง 5–8 ซม. ปลายใบแยกเป็นสองแฉกลึกประมาณ 1/5 ของความยาวใบ มีเส้นใบ 7–11 เส้น ปลายแฉกใบมน ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ **ช่อดอก** แบบช่อกระจุกแยกแขนง ยาว 15–25 ซม. มีขนสั้นหนาแน่น ใบประดับ รูปใบหอก ยาว 4–5 มม. **etailดอก** รูปกลม ยาวประมาณ 8 มม. **กลีบเลี้ยง** เชื่อมกัน คล้ายกาบ ยาว 9–12 มม. กว้าง 3–4 มม. โคนกลีบแยกเป็นช่อง 2–3 ช่อง ปลายกลีบเลี้ยงเชื่อมกันคล้ายกาบ กลีบเลี้ยงด้านนอกและกลีบเลี้ยงด้านในมีขนประปราย **กลีบดอก** 5 กลีบ รูปไข่ สีขาว ยาว 12–14 มม. กว้าง 8–11 มม. ขอบกลีบหยัก **เกสรเพศผู้** 10 อัน สืบพันธุ์ได้ 3 อัน ยาวประมาณ 1.5 ซม. มีขนที่โคนก้านชูอับเรณู อับเรณู รูปรี ยาว 2–3 มม. อับเรณูแตกตามยาว **เกสรเพศเมีย** ฝังรูปขอบขนานแบน ยาว 1–1.5 ซม. ก้านเกสรเพศเมีย ยาว 7–8 มม. **ผล** ฝักยาว 8–15 ซม. กว้าง 15–18 มม. เกลี้ยง **เมล็ด** รูปรีแบน สีนํ้าตาล ยาว 4–5 มม. กว้าง 2–3 มม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — ขอนแก่น (ภูเวียง) เลย (ภูกระดัง)

นิเวศวิทยา — เป็นพืชปลูก เลื้อยไปตามต้นไม้อื่น

ระยะเวลาออกดอก — พฤศจิกายน ถึง มกราคม

การกระจายพันธุ์ — กัมพูชา

ชื่อพื้นเมือง — เสี้ยวเครือ ชงโคชี้ไก่

การนำไปใช้ประโยชน์ — ไม่มีรายงานการนำพรรณไม้ชนิดนี้มาใช้ประโยชน์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — ไม่พบขณะออกสำรวจระหว่างการศึกษา

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — S. Muttapha 471 (KUU)

หมายเหตุ — บรรยายลักษณะตามตัวอย่างพรรณไม้แห่ง S. Muttapha 471

7. *Bauhinia hirsuta* Weinm. in Syll. Pl. Nov. Ratsib. 2: 9. 1826; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 13. 1984.

ลักษณะวิสัย ไม้พุ่ม กิ่งอ่อนมีขน กิ่งแก่เกลี้ยง ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปค่อนข้างกลม ยาว 9–15 ซม. กว้าง 9–16 ซม. ปลายใบแยกเป็นสองแฉกลึก 1/4–1/3 ของแผ่นใบ มีเส้นใบ 7–9 เส้น ปลายแฉกค่อนข้างมน ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ก้านใบยาว 2–5 ซม. หูใบ รูปแถบ ยาว 10–13 มม. **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก ใบประดับรูปสามเหลี่ยม ใบประดับย่อย รูปแถบ **ตาดอก** รูปกระสวย ยาว 3–4 ซม. **กลีบเลี้ยง** เชื่อมกันคล้ายกาบ ยาวประมาณ 4 ซม. ด้านนอกมีขน ด้านในค่อนข้างเกลี้ยง **กลีบดอก** มี 5 กลีบ รูปขอบขนาน ยาว 3–4 ซม. กว้าง 1.5 ซม. **เกสรเพศผู้** มี 10 อัน สืบพันธุ์ได้ 3 อัน อับเรณู รูปรี เกสรเพศผู้สืบพันธุ์ไม่ได้ 7 อัน **เกสรเพศเมีย** รังไข่ รูปขอบขนานและแบน ยาวประมาณ 1.5 ซม. **ผล** ฝัก แบน ยาว 6–10 ซม. กว้างประมาณ 1.5 ซม. ปลายเป็นจอย ยาว 1 ซม. **เมล็ด** รูปรี แบน มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 7 มม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — เลย (ภูกระดัง)

นิเวศวิทยา — ขึ้นในที่โล่งแจ้งตามป่าเต็งรัง

ระยะเวลาออกดอก — เมษายน ถึง มิถุนายน

การกระจายพันธุ์ — กัมพูชา เวียดนาม จีนตอนใต้ และอินเดีย

ชื่อพื้นเมือง — เสี้ยวน้อย วังพู

การนำไปใช้ประโยชน์ — ไม่มีรายงานการนำพรรณไม้ชนิดนี้มาใช้ประโยชน์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — ไม่พบขณะออกสำรวจระหว่างการศึกษา

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — M. C. Lakshnakara 1369 (BK)

หมายเหตุ — บรรยายลักษณะตามตัวอย่างพรรณไม้แห่ง M. C. Lakshnakara 1369

8. *Bauhinia lakhonensis* Gagnep. in Lec., Not. Syst. (Paris.) 2: 173. 1912; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 40. 1984. (ภาพที่ 1–6)

ลักษณะวิสัย ไม้เถา มีมือเกาะ กิ่งอ่อนสีเขียวมีขนหนาแน่น กิ่งแก่สีน้ำตาลเกลี้ยง ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ ยาว 4–6 ซม. กว้าง 3–5 ซม. ปลายใบแยกเป็นสองแฉกลึก 1/2 ของความยาวใบ ปลายใบกลมมน ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ผิวใบด้านบนและผิวใบด้านล่าง มีขน ก้านใบ สีน้ำตาล ยาว 1.5–2 ซม. หูใบ รูปเคียว ยาว 3–4 มม. **ช่อดอก** เป็นช่อเชิงหลั่น ยาว 5–8 ซม. ก้านดอก สีแดง ยาว 12–18 มม. **ตาดอก** รูปไข่ สีแดง ยาว 5–6 มม. มีขนสีแดง **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ รูปใบหอก สีแดง ยาว 5–8 มม. กว้าง 3–4 มม. โค้งพับลง กลีบเลี้ยงด้านนอกและด้านในมีขนประปราย **กลีบดอก** 5 กลีบ รูปไข่ สีขาว ยาว 10–12 มม. กว้าง 7–8 มม. **เกสรเพศผู้** 10 อัน เกสรเพศผู้สืบพันธุ์ได้ 3 อัน ก้านชูอับเรณู สีชมพู ยาว 9–10 มม. อับเรณู สีน้ำตาลแดง ยาว 7–8 มม. กว้าง 2–3 มม. อับเรณูแตกตามยาว เกสรเพศผู้ เป็นหมัน 7 อัน สีชมพู ยาว 1–3 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่ รูปรี ขอบขนาน สีชมพูเข้ม ยาว 4–5 มม. กว้าง 1–2 มม. ก้านเกสรเพศเมีย สีชมพู ยาว 1–1.5 มม. **ผล** ฝักรูปขอบขนาน ยาว 4–10 ซม. กว้าง 1–2 ซม. ฝักอ่อนสีเขียวแดง ฝักแก่สีน้ำตาลแดง **เมล็ด** รูปรี สีน้ำตาล ยาว 7–9 มม. กว้าง 2–4 มม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — นครพนม (บ้านแพง) สกลนคร (ภูพาน) และ อำนาจเจริญ (เสนางคนิคม)

นิเวศวิทยา — พบตามชายป่าดิบแล้งและขึ้นข้างทางตามที่โล่งแจ้ง

ระยะเวลาออกดอก — สิงหาคม ถึง พฤศจิกายน

การกระจายพันธุ์ — ลาว และเวียดนามตอนเหนือ

ชื่อพื้นเมือง — ส้มเสี้ยวเถา (ภาคอีสาน)

การนำไปใช้ประโยชน์ — ปลูกเป็นไม้ประดับ (ผู้เขียน)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 32, 79, 149 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — M. C. Lakshnakara 973 (BK); R. Pooma 1, 2 s.n. (BKF); Th Wongprasert s.n. (BKF); C. Leecatiwong 04-128 (KKU); P. Chantaranothai 846 (KKU); P. Krainai 58 (KKU)

9. *Bauhinia malabarica* Roxb. [Hort. Beng.: 31. 1814 nom. nud.], Fl. Ind. ed. 2 (2): 321. 1832. — *Phanera malabaricum* (Roxb.) Benth. l.c.; de Wit, Reinwardtia 3: 531. 1956; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 19. 1984. (ภาพที่ 1–7)

ลักษณะวิสัย ไม้ต้น ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น สูงประมาณ 6 ม. กิ่งอ่อนสีเขียว มีขนประปราย กิ่งแก่ สีน้ำตาล เกลี้ยง ใบ ใบเดี่ยว รูปไข่ เรียงสลับ แผ่นใบยาว 4.5–9 ซม. กว้าง 5.5–12 ซม. ปลายใบแยกเป็นสองแฉก ลึก 1/6–1/3 ของความยาวใบ ระหว่างแฉกใบมีติ่งเรียว ยาว 3–5 มม. เนื้อใบหนาคล้ายหนัง ปลายใบกลมมน ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ผิวใบด้านบนและด้านล่างเกลี้ยง ก้านใบ ยาว 1.5–2.5 มม. ใบประดับ รูปสามเหลี่ยม ยาว 1 มม. **ช่อดอก** ช่อดอกแบบช่อกระจุก ยาว 1.5–4.5 ซม. มีขนประปราย

ตาดอก รูปกระบอง สีเขียว ยาว 4–6 มม. ฐานดอกรูปปลู่ข้าง ก้านดอกย่อย สีเขียว ยาว 7–10 มม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ สีเขียว เชื่อมติดกันคล้ายกาบ ยาว 6–8 มม. กว้าง 2–3 มม. เชื่อมกันเป็นหลอด ปลายกลีบแยก แหลม กลีบเลี้ยงด้านนอกมีขน กลีบเลี้ยงด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** 5 กลีบ สีขาว รูปขอบขนาน ยาว 5–7 มม. กว้าง 3–5 มม. กลีบดอกเกลี้ยง **ดอกเพศผู้** เกสรเพศผู้สืบพันธุ์ได้ 10 อัน ก้านชูอับเรณู สีเขียว ยาว 2–4 มม. อับเรณู สีน้ำตาล ยาว 1–3 มม. อับเรณูแตกตามยาว **เกสรเพศเมีย** ฝ่อ ขนาดเล็กมาก **ดอกเพศเมีย** เกสรเพศผู้เป็นหมัน 10 อัน รังไข่มีขนหนาแน่น **ผล** ฝัก รูปขอบขนานแบน ยาว 20–25 ซม. กว้าง 1–1.5 ซม. ฝักอ่อนสีเขียวมีขนสั้นนุ่มประปราย ฝักเมื่อแก่สีน้ำตาลดำ เกลี้ยง แข็งคล้ายเนื้อไม้ ฝักแก่แตกแล้วบิดเป็นเกลียว **เมล็ด** สีน้ำตาลดำ กลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — ร้อยเอ็ด (เกษตรวิสัย) นครพนม (บ้านแพง) และ ศรีสะเกษ (กันทรลักษณ์)

นิเวศวิทยา — ขึ้นตามป่าเต็งรัง

ระยะเวลาออกดอก — มีนาคม ถึง กรกฎาคม

การกระจายพันธุ์ — พม่า ลาว เวียดนาม และฟิลิปปินส์

ชื่อพื้นเมือง — คังโค (ภาคใต้) แดงโค (ภาคกลาง) เสี้ยวส้ม (ภาคตะวันออก) ส้มเสี้ยว (ภาคอีสาน)

การนำไปใช้ประโยชน์ — ใบอ่อนและผลอ่อนมีรสเปรี้ยวรับประทานได้ (Gardner et al., 2007)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 9, 11, 23, 90, 131 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห้งที่ศึกษาเพิ่มเติม — Put 4256 (BK); C. Maknoi 2675 (KKU); G. Murata et al. T-52583 (KKU); L. Phengkai et al. T-3411 (BKF); R. Pooma et al. 4758 (BKF); P. Kranai 381 (BKF); S. Mattapha 98 (KKU); C. Maknoi 1851, 2675 (QBG); M. Norsaengsri & N. Tathana 8575 (QBG); M. Norsaengsri 2820, 4323 (QBG); P. Krachai 381 (QBG); P. Srisanga et al. 155 (QBG); S. Mattapha 98 (QBG)

10. *Bauhinia monandra* Kurz, J. Asiat. Soc. Bengal 42: 73. 1873; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 6. 1984. (ภาพที่ 1–8)

ลักษณะวิสัย ไม้พุ่ม สูงประมาณ 4 ม. กิ่งอ่อนสีเขียว มีขนประปราย กิ่งแก่สีน้ำตาล เกลี้ยง ใบเดี่ยว ค่อนข้างกลม เรียงสลับ ยาว 8–16 ซม. กว้าง 6–14 ซม. มีเส้นแขนงใบ 9–13 เส้น ปลายใบแยกเป็น 2 แฉก ลึก 1/3–1/2 ของความยาวใบ ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ใบอ่อนมีขนประปราย ใบแก่ค่อนข้างเกลี้ยง หูใบ รูปสามเหลี่ยมปลายแหลม ยาว 3–5 มม. กว้าง 2–3 มม. ด้านนอกมีขน ด้านในเกลี้ยง ร่วงง่าย ก้านใบ ยาว 3–5 ซม. **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก ยาว 8–15 ซม. มีขนสั้นนุ่ม ก้านดอก ยาว 2–3.5 ซม. ใบประดับ รูปหอก ยาว 5–8 มม. กว้าง 2–3 มม. **ตาดอก** รูปกระสวย ยาว 2.5–3 ซม. **กลีบเลี้ยง** คล้ายกาบ เชื่อมติดกันเป็นสัน 3–5 สัน ยาว 2.5–3 ซม. ปลายกลีบเลี้ยงเชื่อมกันคล้ายกาบ ด้านนอกสีเขียวมีขนสั้นนุ่ม ด้านในสีขาว เกลี้ยง **กลีบดอก** รูปไข่ สีครีม 5 กลีบ แยกเป็นอิสระ ยาว 4–5 ซม. กว้าง 2.5–3 ซม. กลีบดอกจำนวน 4 กลีบ มีจุดสีม่วงประปราย กลีบบนสุดอยู่ในสุด 1 กลีบ มีสีม่วงเข้ม

ขนาดใหญ่ บริเวณใกล้โคนมีสีเหลืองอ่อน ขอบกลีบดอกหยาบเป็นคลื่น ด้านนอกและด้านในมีขนสั้นนุ่ม เกสรเพศผู้ 10 อัน ซึ่งสามารถสืบพันธุ์ได้ 1 อัน ยาว ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 4 ซม. อับเรณู สีดำ ยาว 5–6 มม. เกสรเพศผู้เป็นหมัน 9 อัน ยาวประมาณ 2–3 มม. ก้านเกสรเพศผู้สีขาวครีม โคนก้านมีขน เกสรเพศเมีย สีเขียว ยาว 4 ซม. ก้านเกสรเพศเมีย ยาว 8–12 มม. ผล ฝักรูปขอบขนานแบน ยาว 15–20 ซม. กว้าง ประมาณ 2 ซม. ฝักอ่อนสีเขียว มีขน ฝักแก่สีน้ำตาล กลี้ยง เมล็ด กลม แบน สีดำ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — มุกดาหาร (คำชะอี)

นิเวศวิทยา — เป็นพืชปลูกขึ้นตามที่โล่งแจ้ง

ระยะเวลาออกดอก — มีนาคม ถึง พฤษภาคม

การกระจายพันธุ์ — ในเขตร้อน เป็นพืชพันธุ์ปลูก

ชื่อพื้นเมือง — จงโค และโยทะกา (ภาคกลาง)

การนำไปใช้ประโยชน์ — นำมาปลูกเป็นไม้ประดับตามอาคาร ช้างถนน เป็นต้น (ผู้เขียน)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 91 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — ไม่พบตัวอย่างพรรณไม้แห่งของชนิดนี้จากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามพิพิธภัณฑ์พืชต่างๆ

11. *Bauhinia nakhonphanomensis* Chatan, Phytokeys 26: 1–5. 2013. (ภาพที่ 1–9)

ลักษณะวิสัย ไม้เถาเนื้อแข็ง กิ่งอ่อนสีเขียว กิ่งแก่สีน้ำตาล ใบ ใบเดี่ยว รูปไข่ เรียงสลับ ยาว 5–14 ซม. กว้าง 2–9 ซม. ปลายแหลม ขอบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ก้านใบยาว 3–4 ซม. **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก ยาว 10–25 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 28–40 มม. ใบประดับ รูปใบหอก ยาว 7–9 มม. กว้าง 5–6 มม. ใบประดับย่อย รูปไข่ สีน้ำตาลแดง ยาว 10–15 มม. กว้าง 8–13 มม. **ตาดอก** บิดที่ปลาย กลีบเลี้ยง 5 กลีบ รูปขอบขนาน สีเขียว ยาว 22–25 มม. กว้าง 6–8 มม. กลีบเลี้ยงด้านนอกเป็นสัน มีขนทั้งสองด้าน กลีบดอก 5 กลีบ รูปช้อน สีชมพู ยาว 3–3.5 ซม. กว้าง 1–1.5 ซม. กลีบดอกด้านนอกมีขนสีขาว กลีบดอกด้านในมีขนประปราย เกสรเพศผู้ 10 อัน เกสรเพศผู้สืบพันธุ์ได้ 3 อัน ก้านชูอับเรณู สีเขียว โค้ง ยาว 4.8–5 ซม. อับเรณู สีน้ำตาล ยาว 7–8 มม. เกสรเพศผู้เป็นหมัน 7 อัน ก้านชูอับเรณูสีชมพู ยาว 2–3 ซม. อับเรณู สีชมพู ยาว 1–2 มม. เกสรเพศเมีย รังไข่ รูปรี ขอบขนาน แบน สีแดง ยาว 10–15 มม. กว้าง 1–2 มม. **ผล** ฝักรูปขอบขนาน ยาว 13–20 ซม. กว้าง 3.5–4.5 ซม. ฝักอ่อนสีเขียวมีขนสีน้ำตาล ฝักแก่สีน้ำตาลดำ ปลายฝักเป็นงอวยแหลม ยาว 8–13 มม. **เมล็ด** ค่อนข้างกลม สีน้ำตาล มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 6 มม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — นครพนม (บ้านแพง)

นิเวศวิทยา — ขึ้นข้างลำธาร พันเลื้อยตามก้อนหินหรือต้นไม้ตามป่าดิบแล้ง

ระยะเวลาออกดอก — มิถุนายน ถึง สิงหาคม

การกระจายพันธุ์ — พืชถิ่นเดียวของประเทศไทย

ชื่อพื้นเมือง — เถากระไดลิง

การนำไปใช้ประโยชน์ — ยังไม่มีรายงานการนำไปใช้ประโยชน์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 52, 81 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — W. Chatan 1337 (BK)

12. *Bauhinia ornata* Kurz, J. Asiat. Soc. Bengel 42, (2): 72. 1873; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 42. 1984. (ภาพที่ 1-10)

ลักษณะวิสัย ไม้เถา มีมือเกาะ กิ่งอ่อนสีเขียว กิ่งแก่สีน้ำตาลดำ ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบ รูปไข่ ยาว 6-9 ซม. กว้าง 7-10 ซม. ปลายใบแยกเป็นสองแฉก ลึก 1/4-1/5 ของความยาวใบ ปลายใบ กลมมน ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ผิวใบด้านบนค่อนข้างเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนหนาแน่นตามเส้นใบ ก้านใบ สีน้ำตาล ยาว 2-4 ซม. ใบประดับ รูปหอก ยาว 5-6 มม. กว้าง 2-3 มม. ใบประดับย่อย รูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 2 มม. **ช่อดอก** ช่อดอกแบบช่อกระจุกแยกแขนง ยาว 6-10 ซม. ก้านดอก สีเขียว ยาว 9-12 มม. **ตาดอก** รูปไข่ สีเขียว ยาว 5-6 มม. มีขนสีขาว **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ รูปใบหอก สีเขียว ยาว 6-8 มม. กว้าง 3-4 มม. โค้งพับลง กลีบเลี้ยงด้านนอกมีขนสีขาว กลีบเลี้ยงด้านในค่อนข้างเกลี้ยง **กลีบดอก** 5 กลีบ สีขาว รูปไข่กลับ ยาว 1.5-2 ซม. กว้าง 7-8 มม. กลีบดอกเปลี่ยนเป็นสีเหลืองครีมเมื่อแก่ ขอบกลีบหยัก **เกสรเพศผู้** 10 อัน เกสรเพศผู้สืบพันธุ์ได้ 3 อัน ก้านชูอับเรณู สีชมพู ยาว 9-12 มม. อับเรณู สีชมพู ยาว 7-8 มม. กว้าง 2-3 มม. อับเรณูแตกตามยาว เกสรเพศผู้เป็นหมัน 7 อัน **เกสรเพศเมีย** รังไข่ รูปรี ขอบขนาน ยาว 5-7 มม. กว้าง 1-2 มม. มีขนสีเหลืองส้ม ก้านเกสรเพศเมีย สีชมพูอ่อน ยาว 1-1.5 มม. **ผล** ฝักรูปขอบขนาน ยาว 13-20 ซม. กว้าง 3.5-4.5 ซม. ฝักอ่อนสีเขียวมีขนสีน้ำตาล ฝักแก่สีน้ำตาลดำ **เมล็ด** ค่อนข้างกลม สีน้ำตาล มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 8 มม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — เลย (ภูเรือ นาแห้ว)

นิเวศวิทยา — พบตามชายป่าดิบแล้งบริเวณข้างทาง

ระยะเวลาออกดอก — สิงหาคม ถึง พฤศจิกายน

การกระจายพันธุ์ — พม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนามตอนใต้

ชื่อพื้นเมือง — เสี้ยวเถา (ภาคอีสาน)

การนำไปใช้ประโยชน์ — เปลือกใช้ควั่นทำเป็นเส้นเชือก (ผู้เขียน)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 152, 153 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — PrTr s.n. (BK); C. Maknoi 2487, 2682 (GBG); M. Norsaengsri 850 (GBG)

13. *Bauhinia penicilliloba* Gagnep. in Lec., Not. Syst. (Paris) 2: 177. 1912; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 33. 1984. (ภาพที่ 1–11)

ลักษณะวิสัย ไม้เถา มีมือเกาะ กิ่งอ่อนสีเขียวมีขนสีน้ำตาลแดงหนาแน่น กิ่งแก่สีน้ำตาลเกลี้ยง ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ ยาว 4–9.5 ซม. กว้าง 4–7.5 ซม. ปลายใบแยกเป็นสองแฉกลึก $2/3-3/5$ ของความยาวใบ ระหว่างแฉกใบมีติ่งเรียว ยาว 5–7 มม. แผ่นใบบางคล้ายกระดาษ ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ผิวใบด้านบนและด้านล่างมีขนประปรายแต่หนาแน่นตามเส้นใบ ใบประดับ รูปแถบ ยาว 3–4 มม. ใบประดับย่อย รูปแถบ เรียงสลับ ยาว 3–4 มม. มีขน **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก สีแดง ยาวประมาณ 30 ซม. ก้านดอกย่อย ยาวประมาณ 2 ซม. **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ สีแดง รูปใบหอก ยาว 7–9 มม. กว้าง 2–3 มม. ด้านนอกมีขนประปราย ด้านในเกลี้ยง กลีบเลี้ยงโค้งกลับ **กลีบดอก** มี 5 กลีบ สีเหลือง รูปใบหอก ยาว 4–5 มม. กว้าง 1.5–2 มม. ด้านนอกมีขนสีน้ำตาล ด้านในเกลี้ยง **เกสรเพศผู้** 3 อัน ก้านชูอับเรณู สีเหลือง ยาว 3–4 มม. อับเรณูสีน้ำตาล ยาว 2–3 มม. กว้าง 0.5–1 มม. อับเรณูแตกตามยาว **เกสรเพศเมีย** รังไข่ รูปรี แบน สีเขียว ยาว 2–4 มม. กว้าง 1–2 มม. **ผล** ฝักแบน ยาว 4–8 ซม. กว้าง 1–1.5 ซม. ฝักอ่อนสีเขียวมีขน ฝักแก่สีน้ำตาลดำเกลี้ยง **เมล็ด** กลม แบน สีน้ำตาลดำ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5–7 มม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — นครพนม (บ้านแพง) ศรีสะเกษ (กันทรลักษณ์) อุบลราชธานี (นาจะหลวย โขงเจียม)

นิเวศวิทยา — พบตามลานหินป่าเต็งรังซึ่งเลื้อยและปีนป่ายตามพรรณไม้ชนิดอื่น

ระยะเวลาออกดอก — เมษายน ถึง กรกฎาคม

การกระจายพันธุ์ — กัมพูชา ลาว และเวียดนาม

ชื่อพื้นเมือง — เสี้ยวแดง (ภาคอีสาน)

การนำไปใช้ประโยชน์ — ไม่มีรายงานการนำพรรณไม้ชนิดนี้มาใช้ประโยชน์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 51, 54, 128, 129, 132, 139, 147 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — Kerr 21507 (BK); P. Triboun 506 a (BK); R. Pooma et al. 7174 (BKF); R. Pooma et al. 2464 (BKF); C. Niyomdham 4467 (BKF); R. Pooma et al. 4125 (BKF); T. Boonjaras 19 (BKF); R. Pooma & J. F. Maxwell 1624 (CMU); P. Chantaranothai et al. s.n. (KKU); P. Waisalokg 1 (KKU); S. Homchurn 82 (KKU); S. Mattapha 5 (KKU); TT 15 (KKU); P. Chantaranothai 121 (KKU); C. Maknoi 280, 5858 (QBG); M. Norsaengsri 2829, 5949, 5955 (QBG); M. Tanaros 558 (QBG); P. Chantaranothai et al. 159 (QBG); P. Suksathan 1041 (QBG); S. Mattapha s.n. (QBG); S. Vessabutr et al. 832 (QBG)

14. *Bauhinia pulla* Craib, Kew Bull. 390, 1927; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 33. 1984.

ลักษณะวิสัย ไม้เถา มีมือเกาะ กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่ม กิ่งแก่ค่อนข้างเกลี้ยง ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ ยาว 10–15 ซม. กว้าง 7–10 ซม. ปลายใบแยกเป็นสองแฉกลึกประมาณ 1/2–2/3 ของความยาวใบ ปลายแฉกแหลม ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ เส้นใบมี 9–11 เส้น ก้านใบ ยาว 2–4 ซม. หูใบ รูปเคียว ยาว 4–5 มม. **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก ใบประดับ รูปรี ยาวประมาณ 8 มม. ใบประดับย่อย รูปแถบ ยาวประมาณ 5 มม. ก้านดอก ยาว 9–12 มม. **ดาดอก** กลมรี ยาวประมาณ 1 ซม. มีขนสีเงิน **กลีบเลี้ยง** ปลายกลีบเลี้ยงเชื่อมกันคล้ายกาบ ยาวประมาณ 1 ซม. **กลีบดอก** สีเหลือง 5 กลีบ รูปขอบขนานแกมรูปไข่ ยาวประมาณ 1 ซม. ขอบหยัก ก้านกลีบยาวประมาณ 5 มม. **เกสรเพศผู้** 10 อัน สืบพันธุ์ได้ 3 อัน อับเรณู รูปขอบขนาน ยาวประมาณ 3 มม. เกสรเพศผู้เป็นหมัน 7 อัน มีจานฐานดอกคล้ายลูกฟูก **เกสรเพศเมีย** รังไข่ ยาวประมาณ 1 ซม. มีขนกำมะหยี่ **ผล** ฝักแบน ยาว 10–20 ซม. กว้างประมาณ 1.5 ซม. **เมล็ด** รูปรีแบน มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 9 มม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — บุรีรัมย์ (ประโคนชัย) และ เลย (นาแห้ว)

นิเวศวิทยา — พบในป่าเบญจพรรณ เลื้อยพันไปตามต้นไม้อื่น

ระยะเวลาออกดอก — พฤศจิกายน ถึง ธันวาคม

การกระจายพันธุ์ — กัมพูชา

ชื่อพื้นเมือง — แสงพันเถา แสงพัน

การนำไปใช้ประโยชน์ — ไม่มีรายงานการนำพรรณไม้ชนิดนี้มาใช้ประโยชน์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — ไม่พบขณะออกสำรวจระหว่างการศึกษา

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — C. Murata et al. 37383 (BKF); P. Puudjaa 1122 (BKF); R. Pooma et al. 2923 (BKF); Th. Wongprasert 009-22 (BKF)

หมายเหตุ — บรรยายลักษณะตามตัวอย่างพรรณไม้แห่ง C. Murata et al. 37383; P. Puudjaa 1122; R. Pooma et al. 2923; Th. Wongprasert 009-22

15. *Bauhinia purpurea* L., Sp. Pl.: 375. 1753; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 7. 1984. (ภาพที่ 1–12)

ลักษณะวิสัย ไม้ต้น สูงประมาณ 6 ม. กิ่งอ่อนมีขนประปราย กิ่งแก่เกลี้ยง ใบ ใบเดี่ยว แผ่นใบรูปรี ร่วงค่อนข้างกลม เรียงสลับ ยาว 9–14 ซม. กว้าง 7–14 ซม. ปลายใบแยกเป็นสองแฉกลึก 1/3–1/2 ของความยาวใบ ระหว่างแฉกใบมีติ่งเรียว ยาว 8–14 มม. เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ปลายใบกลมมน ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนประปราย ก้านใบ กลม สีเขียว ยาว 3–4.5 ซม. โคนก้านใบป่อง หูใบ รูปสามเหลี่ยม สีเขียว ยาว 2–3 มม. ร่วงง่าย ใบประดับ รูปสามเหลี่ยม สีเขียว ยาว 1–1.5 มม. ร่วงง่าย **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก ยาว 7–19 ซม. ก้านช่อดอก ยาว 2–5 ซม. มีขนสั้นนุ่ม ก้านดอก

ย่อย ยาว 2-3 ซม. **ตาดอก** รูปกระสวย มีสัน 5 สัน สีเขียว ยาว 8-12 มม. มีขนประปราย **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ สีเขียว โคนกลีบแยกเป็นช่อง 4-5 ช่อง แล้วเชื่อมกันคล้ายกาบ ยาว 1.5-2 ซม. กว้าง 1-1.5 ซม. กลีบเลี้ยง ด้านนอกสีเขียว กลีบเลี้ยงด้านในสีชมพู **กลีบดอก** 5 กลีบ สีม่วง รูปใบหอก ขนาดไม่เท่ากัน ยาว 3.5-4 ซม. กว้าง 1.5-2 ซม. ก้านกลีบดอก ยาว 4-6 มม. กลีบกลาง มีสีม่วงเข้มตามเส้นกลีบ กลีบดอกย่น **เกสรเพศผู้** 10 อัน เกสรผู้สืบพันธุ์ได้ 3 อัน ก้านชูอับเรณู สีม่วง ยาว 3-4 ซม. อับเรณู สีน้ำตาล ยาว 7-9 มม. กว้าง 3-4 มม. เกสรเพศผู้เป็นหมัน 7 อัน ลดรูป ยาว 2-4 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปขอบขนานแบน สีม่วง ยาว 5-7 มม. กว้าง 2-3 มม. ก้านเกสรเพศเมีย สีขาว ยาว 1-2 มม. **ผล** ฝักรูปขอบขนานแบน ยาว 20-25 ซม. กว้าง 1.5-2 ซม. ฝักอ่อนสีเขียว มีขนสั้นนุ่มประปราย ฝักแก่สีน้ำตาลดำ เกือบแห้ง ฝักแก่แตกแล้ว บิดเป็นเกลียว **เมล็ด** สีน้ำตาลดำ กลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — มหาสารคาม (กันทรวิชัย) นครพนม (บ้านแพง) และ ขอนแก่น (ชุมแพ)

นิเวศวิทยา — เป็นพืชปลูกตามบ้านเรือนและสถานที่สาธารณะ

ระยะเวลาออกดอก — มีนาคม ถึง กรกฎาคม

การกระจายพันธุ์ — เขตร้อนเอเชีย

ชื่อพื้นเมือง — เสี้ยว เสี้ยวดอกแดง เสี้ยวหวาน

การนำไปใช้ประโยชน์ — ใบและผลรับประทานได้ เปลือกใช้สมานแผล รักษากระเพาะ เนื้ออก ส่วนใบ เปลือกไม้ ทำเชือก และมุงหลังคาบ้าน (Gardner et al., 2007)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 12, 38, 120 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — P. Koatsri 4 (KKU)

16. *Bauhinia racemosa* Lam., Enc. 1: 390. 1785; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 14. 1984.

ลักษณะวิสัย ไม้ต้น สูงประมาณ 15 ม. กิ่งอ่อนมีขนประปราย กิ่งแก่เกลี้ยง **ใบ** ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ ยาว 3-7 ซม. กว้าง 4-10 ซม. ปลายใบแยกเป็นสองแฉก ลึกประมาณ 1/5-1/4 ของความยาวใบ ปลายแฉกกลมมน ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ เส้นใบมี 7-9 เส้น ก้านใบ ยาว 2-4 ซม. หูใบ รูปสามเหลี่ยม ยาว 4-5 มม. **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก **ตาดอก** รูปเคียว ยาวประมาณ 1 ซม. มีขน **กลีบเลี้ยง** สีเขียว มี 5 กลีบ หรืออาจเชื่อมติดกันคล้ายกาบ ยาวประมาณ 1 ซม. **กลีบดอก** สีขาว มี 5 กลีบ รูปใบหอก ยาวประมาณ 1 ซม. ขอบเรียบ ปลายแหลม **เกสรเพศผู้** มี 10 อัน ยาวประมาณ 1 ซม. อับเรณู รูปขอบขนาน ยาวประมาณ 3 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่ รูปขอบขนาน ยาวประมาณ 1 ซม. **ผล** ฝักแบน ยาว 10-20 ซม. กว้างประมาณ 1.5 ซม. **เมล็ด** รูปรีแบน มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 ซม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — เลย (นาแห้ว) และ อุบลราชธานี (พิบูลมังสาหาร)

นิเวศวิทยา — พบขึ้นตามป่าดิบแล้งและป่าเต็งรัง

ระยะเวลาออกดอก — มีนาคม ถึง มิถุนายน

การกระจายพันธุ์ — อินเดีย พม่า และจีนตอนใต้

ชื่อพื้นเมือง — ชงโคนา ชงโคใบเล็ก

การนำไปใช้ประโยชน์ — ไม่มีรายงานการนำพรรณไม้ชนิดนี้มาใช้ประโยชน์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — ไม่พบขณะออกสำรวจระหว่างการศึกษา

ตัวอย่างพรรณไม้แห้งที่ศึกษาเพิ่มเติม — C. Maknoi 1859; H. Koyama et al T-30647 และ K. Kertsawang 479 (QBG)

หมายเหตุ — บรรยายลักษณะตามตัวอย่างพรรณไม้แห้ง C. Maknoi 1859; H. Koyama et al T-30647 และ K. Kertsawang 479

17. *Bauhinia saccocalyx* Pierre, Fl. For. Cochinch.: t. 400. f. B. 1899; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4, 1: 20. 1984. (ภาพที่ 1-13)

ลักษณะวิสัย ไม้รอเลื้อย ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น สูงประมาณ 3-4 ม. เปลือกลำต้นเรียบ กิ่งอ่อนสีเขียว มีขนประปราย กิ่งแก่สีน้ำตาลเกลี้ยง ใบ ใบเดี่ยว รูปไข่ เรียงสลับ ยาว 5-10 ซม. กว้าง 4-8 ซม. มีเส้นแขนงใบ 8-11 เส้น ปลายใบแยกเป็น 2 แฉก ลึก $1/3-1/2$ ของความยาวใบ ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ใบอ่อนสีเขียวอมน้ำตาล มีขนประปราย ใบแก่สีเขียวเข้ม ค่อนข้างเกลี้ยง ก้านใบยาว 2-3.5 ซม. **ช่อดอก** ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบหรือปลายกิ่ง ยาว 6-10 ซม. มีขนสั้นนุ่มสีน้ำตาล ก้านดอก ยาว 1-1.5 ซม. ใบประดับ รูปแถบ ยาว 3-4 มม. กว้างประมาณ 1 มม. **ตาดอก** รูปรี ยาว 6-8 มม. **กลีบเลี้ยง** คล้ายกาบหรือแยกเป็น 2-3 แฉก ยาว 6-9 มม. ด้านนอกสีเขียว มีขนสั้นนุ่ม ด้านในสีขาวค่อนข้างเกลี้ยง **กลีบดอก** รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ สีขาว 5 กลีบ แยกเป็นอิสระ ยาว 9-12 มม. กว้าง 3-4 มม. ก้านกลีบดอก ยาวประมาณ 1-1.5 มม. ด้านนอกและด้านในค่อนข้างเกลี้ยง **ดอกเพศผู้ มีเกสรเพศผู้** 10 อัน สืบพันธุ์ได้ 10 อัน แบ่งเป็น 2 ชั้น คือ ชั้นนอก 5 อัน ยาว 4-5 มม. และชั้นใน 5 อัน ยาว 2.5-3 มม. ก้านเกสรเพศผู้สีขาว โคนก้านมีขน อับเรณู สีเหลืองอ่อน ยาว 5-6 มม. **ดอกเพศเมีย มีเกสรเพศเมีย** สีเขียว ยาว 3-4 มม. ก้านเกสรเพศเมีย ยาว 4-6 มม. เกสรเพศผู้เป็นหมัน 10 อัน แบ่งเป็น 2 ชั้น คือ ชั้นนอก 5 อัน ยาว 4-5 มม. และชั้นใน 5 อัน ยาว 2.5-3 มม. ก้านเกสรเพศผู้สีขาว โคนก้านมีขน **ผล** ฝักรูปแบน ยาว 10-15 ซม. กว้างประมาณ 2 ซม. ฝักอ่อนสีเขียว มีขน ฝักแก่สีน้ำตาลเกลี้ยง เมื่อแก่แล้วแตกสองข้าง บิดเป็นเกลียว ปลายฝักเป็นจะงอยแหลม ยาว 1-1.5 ซม. **เมล็ด** กลม แบน สีดำ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 8-12 มม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — กาฬสินธุ์ (ศรีสมเด็จ) ขอนแก่น (ชุมแพ) สกลนคร (ภูพาน) และ เลย (ภูเรือ)

นิเวศวิทยา — ขึ้นตามทุ่งหญ้าป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง

ระยะเวลาออกดอก — มิถุนายน ถึง กันยายน

การกระจายพันธุ์ — ลาว และไทย

ชื่อพื้นเมือง — เสี้ยวแก้ว เสี้ยวป่า เสี้ยวเครือ

การนำไปใช้ประโยชน์ — ไม่มีรายงานการนำพรรณไม้ชนิดนี้มาใช้ประโยชน์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 59, 75, 92, 97, 160 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — M. C. Lakshnakara 1006 (BK); Prayad 998 (BK); R. Geesink et al. 6958 (BKF); S. Mitsuta et al. T-50436 (BKF); P. Chantaranonthai et al. s.n. (KKU); C. Maknoi 278, 3193 (QBG); M. Norsaengsri & C. Lakoet 3455 (QBG); M. Norsaengsri 3793, 3862 (QBG); M. Norsaengsri et al. 8100 (QBG); P. Chantaranonthai et al. s.n. (QBG)

18. *Bauhinia saigonensis* Pierre ex Gagnep., in Lec., Not., Syst. (Paris) 2: 179. 1912; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 35. 1984. (ภาพที่ 1–14)

ลักษณะวิสัย ไม้เถา กิ่งอ่อนสีเขียวมีขนประปราย กิ่งแก่สีน้ำตาลเกลี้ยง มีมือเกาะ สีเขียว ยาว 4–6 ซม. ใบ ใบเดี่ยว รูปไข่ เรียงสลับ ยาว 4–7 ซม. กว้าง 3–4 ซม. ปลายแยก 2 แฉก ลึกประมาณ 1/3–1/2 ของความยาวใบ ปลายแฉกมน ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ก้านใบยาว 1.2–1.8 ซม. หูใบรูปสามเหลี่ยม ยาว 2–3 มม. **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก ออกที่ปลายกิ่ง **ตาดอก** รูปเคียว ยาว 9–11 มม. ใบประดับรูปใบหอก ยาว 8–12 มม. กว้าง 3–4 มม. ใบประดับย่อยรูปแถบ 5–6 มม. กว้าง 2–3 มม. ติดประมาณกลางก้านดอก ก้านดอกยาว 11–1.7 มม. **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ สีเขียว รูปแถบ ยาว 1–1.5 ซม. กว้าง 7–9 มม. ด้านนอกมีขนประปราย ด้านในค่อนข้างเกลี้ยง **กลีบดอก** 5 กลีบ สีขาวอมเขียว ขนาดไม่เท่ากัน กลีบในสุดอยู่บนสุด 1 กลีบ รูปสามเหลี่ยม ยาว 7–10 มม. กลีบข้าง 4 กลีบ รูปใบหอก ยาว 8–12 มม. ด้านนอกและด้านในมีขน ก้านกลีบดอก สีเขียว ยาว 5–6 มม. **เกสรเพศผู้** 5 อัน สืบพันธุ์ได้ 3 อัน ก้านชูอับเรณู ยาว 2.7–3.4 ซม. อับเรณู สีดำ รูปขอบขนาน ยาว 3–4 มม. กว้าง 2–3 มม. เกสรเพศผู้เป็นหมัน 2 อัน ยาว 3–5 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปขอบขนาน ยาว 6–10 มม. กว้าง 2–3 มม. มีขนสีน้ำตาล ก้านเกสรเพศเมีย ยาว 9–17 มม. **ผล** ฝักรูปขอบขนานแบน ยาว 9–16 ซม. กว้าง 2–3.5 ซม. ฝักอ่อนสีเขียวอมน้ำตาลมีขนประปราย ฝักแก่สีน้ำตาลดำเกลี้ยง **เมล็ด** รูปกลมแบน มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5 ซม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — ศรีสะเกษ (กันทรลักษณ์)

นิเวศวิทยา — พบตามป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง

ระยะเวลาออกดอก — ธันวาคม ถึง กุมภาพันธ์

การกระจายพันธุ์ — ลาว กัมพูชา และเวียดนาม

ชื่อพื้นเมือง — เสี้ยวเขาพระวิหาร

การนำไปใช้ประโยชน์ — ปลูกเป็นไม้ประดับ ตามอาคาร บ้านเรือน (ผู้เขียน)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 162 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — K. Larsen 8297 (BK)

19. *Bauhinia scandens* L., Sp. Pl.: 344. 1753; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 25. 1984.

ลักษณะวิสัย ไม้เถา มีมือเกาะ กิ่งอ่อนมีขนประปราย กิ่งแก่เกลี้ยง ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ ยาว 6-11 ซม. กว้าง 5-12 ซม. ปลายแยกเป็นสองแฉก ลึก 1/4 ของความยาวใบ ปลายแฉกแหลม ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขน เส้นใบมี 5-7 เส้น ก้านใบยาว 1.5-5 ซม. **ช่อดอก** แบบช่อแยกแขนง **ตาดอก** รูปรี ยาวประมาณ 4 มม. **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ **กลีบดอก** 5 กลีบ สีขาว รูปใบพาย ยาว 2-3 มม. **เกสรเพศผู้** 5 อัน สืบพันธุ์ได้ 3 อัน ก้านชูอับเรณู ยาวประมาณ 5 มม. อับเรณู รูปรี เกสรเพศผู้เป็นหมัน 2 อัน **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปขอบขนาน ยาวประมาณ 1 มม. มีขนสั้นนุ่ม **ผล** ไม่พบ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — นครราชสีมา (ปากช่อง)

นิเวศวิทยา — พบตามชายป่าดิบแล้งและป่าเบญจพรรณ

ระยะเวลาออกดอก — กันยายน ถึง ตุลาคม

การกระจายพันธุ์ — เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ชื่อพื้นเมือง — กระต๊อง กระต๊อง (ภาคตะวันตก)

การนำไปใช้ประโยชน์ — เถาแก่นำไปทำเครื่องเรือน หรือตกแต่งร้านอาหาร (ผู้เขียน)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — ไม่พบขณะออกสำรวจระหว่างการศึกษา

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — P. Charoenchai & S. Poompuang 328 (CMU)

หมายเหตุ — บรรยายลักษณะจากตัวอย่างพรรณไม้แห่ง P. Charoenchai & S. Poompuang 328

20. *Bauhinia similis* Craib, Bull. Misc. Inform. Kew 1927 (9): 391; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 37. 1984.

ลักษณะวิสัย ไม้เถา มีมือเกาะ กิ่งอ่อนมีขน กิ่งแก่ค่อนข้างเกลี้ยง ใบ ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ ยาว 7-10 ซม. ปลายแยกเป็นสองแฉกลึก 1/2-2/3 ของความยาวใบ ปลายแฉกแหลม ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขน เส้นใบมี 11-13 เส้น ก้านใบยาว 2-3 ซม. **ช่อดอก** แบบช่อ กระจะ **ตาดอก** รูปรี ยาวประมาณ 1 ซม. ก้านดอกยาวประมาณ 3-6 ซม. **กลีบเลี้ยง** เชื่อมกันคล้ายกาบ ยาวประมาณ 1.5 ซม. ปลายกลีบเลี้ยงเชื่อมกันคล้ายกาบ ด้านนอกมีขน **กลีบดอก** สีขาวอมเขียว รูปใบพาย 5 กลีบ ยาว 9-13 มม. กว้าง 6-7 มม. ก้านกลีบ สีชมพูแดง ยาวประมาณ 3 ซม. **เกสรเพศผู้** 10 อัน สืบพันธุ์ได้ 3 อัน ก้านชูอับเรณู ยาว 3-3.5 ซม. สีเขียว โคนก้านสีแดง อับเรณูสีชมพู ยาว 2-3 มม. เกสรเพศผู้เป็นหมัน 7 อัน ยาวประมาณ 15 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปขอบขนาน ยาว 6-10 มม. มีขนสั้นนุ่ม ก้านเกสรเพศเมีย สีเขียว **ผล** ไม่พบ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — นครราชสีมา (ปากช่อง)

นิเวศวิทยา — พบขึ้นตามป่าเบญจพรรณ

ระยะเวลาออกดอก — พฤศจิกายน ถึง ธันวาคม

การกระจายพันธุ์ — พม่า และลาว

ชื่อพื้นเมือง — แสลงพันกระดุก

การนำไปใช้ประโยชน์ — ไม่มีรายงานการนำพรรณไม้ชนิดนี้มาใช้ประโยชน์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — ไม่พบขณะออกสำรวจระหว่างการศึกษา

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — R. Pooma et al. 6116 (BKF)

หมายเหตุ — บรรยายลักษณะจากตัวอย่างพรรณไม้แห่ง R. Pooma et al. 6116

21. *Bauhinia sirindhorniae* K. Larsen & S.S. Larsen, Nord. J. Bot. 17 (2): 113–118. 1997.

(ภาพที่ 1–15)

ลักษณะวิสัย ไม้เถา กิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาล กิ่งแก่ค่อนข้างเกลี้ยง มีมือเกาะแยกแขนง ยาว 8–10 ซม. ใบ ใบเดี่ยว รูปไข่ เรียงสลับ ยาว 7–15 ซม. กว้าง 4–12 ซม. ปลายใบแยกเป็นสองแฉกลึก 1/3–1/2 ของความยาวใบ หรือถึงจรดโคนใบ ระหว่างแฉกใบมีติ่งเรียว ยาว 8–14 มม. แผ่นใบหนา ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ก้านใบ สีเขียว ยาว 4–5 ซม. หูใบ รูปขอบขนาน ยาว 4–5 มม. **ช่อดอก** แบบกระจจะ สีน้ำตาลแดง ยาว 2–10 ซม. มีขนสีน้ำตาลแดง ก้านดอก ยาว 1–2 ซม. ใบประดับ รูปใบหอก ยาว 6–8 มม. กว้าง 1–2 มม. **ตาดอก** รูปรี ยาว 7–9 มม. **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ โคนเชื่อมเป็นหลอด ยาว 10–15 มม. คล้ายกาบ ด้านปลายกลีบเลี้ยงแยกเป็นแฉก 3–5 แฉก กลีบเลี้ยงด้านนอกมีขนสั้นนุ่มสีน้ำตาลแดงหนาแน่น กลีบด้านในมีขนประปราย **กลีบดอก** 5 กลีบ รูปใบหอก กลีบด้านนอกสีน้ำตาลแดง กลีบด้านในสีครีม ยาว 1–1.3 ซม. ด้านนอกและกลีบดอกด้านในมีขนสีน้ำตาลแดง **เกสรเพศผู้** 3 อัน ก้านเกสรเพศผู้สีแดง ยาว 1.5–2 ซม. อับเรณูสีครีม ยาว 2–3 มม. กว้าง 1–2 มม. อับเรณูแตกตามยาว **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปรี แบน ยาว 3–5 มม. กว้าง 2–4 มม. รังไข่มีขนมีสีน้ำตาลแดง ก้านเกสรเพศเมีย ยาว 6–10 มม. มีขน **ผล** ฝัก รูปรี แบน ยาว 6–10 ซม. กว้าง 3–4 ซม. ปลายฝักแหลม ฝักอ่อนสีเขียว มีขนสีน้ำตาลแดง ฝักแก่สีน้ำตาลดำ เกลี้ยง แตกแล้วบิดเป็นเกลียว **เมล็ด** รูปกลม แบน สีน้ำตาล เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 8–10 มม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — นครพนม (บ้านแพง) และ สกลนคร (ภูพาน)

นิเวศวิทยา — พบตามชายป่าดิบแล้งและที่โล่งชายป่าซึ่งเป็นพืชถิ่นเดียวที่มีรายงานพบเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเทศไทย

ระยะเวลาออกดอก — ตุลาคม ถึง ธันวาคม

การกระจายพันธุ์ — จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม และ จังหวัดสกลนคร (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เป็นพืชถิ่นเดียวของประเทศไทย

ชื่อพื้นเมือง — ประดงสามสิบสอง ประดงแดง (หนองคาย) สิริธรวัลลี (ภาคกลาง)

การนำไปใช้ประโยชน์ — ราก ลำต้น ใบ ดอก มีฤทธิ์ยับยั้งแบคทีเรีย (Athikomkulchai et al., 2005)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 33, 35 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — K. Larsen & S.S. Larsen (BKF); Th. Wongprasert et al. 037-19 (BKF); R. Pooma et al. 3382 (BKF); P. Chantaranonthai s.n. (KKU); K. Larsen & S.S. Larsen (KKU); P. Kraihai 379 (KKU); M. Norsaengsri & N. Tathana 8638, 8646 (QBG); P. Krachai 379 (QBG); P. Chantaranonthai s.n. (QBG); S. Vessabutr et al. 834 (QBG)

22. *Bauhinia strychnifolia* Craib, Kew bull. 1924: 95, in Fl. Siam. En. 1: 529. 1928; K. & S.S.Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 24. 1984. (ภาพที่ 1-16)

ลักษณะวิสัย ไม้เถา มีมือเกาะ กิ่งอ่อนสีเขียว กิ่งแก่น้ำตาล ใบ ใบเดี่ยว แผ่นใบรูปไข่ ยาว 6-12.5 ซม. กว้าง 2.5-6.5 ซม. ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ โคนใบมน ผิวใบด้านบนและด้านล่างเกลี้ยง ใบประดับ รูปแถบ ยาว 4-7 มม. **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก สีแดง ยาว 20-40 ซม. **ตาดอก** รูปไข่ สีแดง ยาว 2-3 มม. **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ รูปขอบขนาน สีแดง เชื่อมกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็นแฉก ยาว 4-5 มม. กว้าง 2-3 มม. กลีบเลี้ยงด้านนอกมีขนประปราย กลีบเลี้ยงด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** 5 กลีบ รูปไข่ สีแดง ยาว 4-7 มม. กว้าง 3-4 มม. **เกสรเพศผู้** 10 อัน สีแดง เกสรเพศผู้สืบพันธุ์ได้ 3 อัน ยาว 18-20 มม. อับเรณู สีน้ำตาล ยาว 2-3 มม. กว้าง 1-2 มม. เกสรเพศผู้เป็นหมัน 7 อัน ยาว 6-8 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่ รูปขอบขนาน ยาว 10-12 มม. กว้าง 2-3 มม. ก้านเกสรเพศเมีย ยาวประมาณ 5-6 มม. ผิวเกลี้ยง มีขน ผล ไม่พบ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — บุรีรัมย์ (พุทไธสง) ร้อยเอ็ด (เกษตรวิสัย) กาฬสินธุ์ (สหัสขันธ์) และ นครพนม (บ้านแพง)

นิเวศวิทยา — พบตามพื้นที่โล่งแจ้งของป่าเต็งรัง ชอบขึ้นตามต้นไม้อื่น

ระยะเวลาออกดอก — เมษายน ถึง มิถุนายน

การกระจายพันธุ์ — พืชถิ่นเดียวของประเทศไทย

ชื่อพื้นเมือง — ขยั่น และสยาน (ภาคเหนือ) ย่านางแดง (ภาคอีสาน)

การนำไปใช้ประโยชน์ — ลำต้นหรือรากเข้ายาบำรุงโลหิต สำหรับสตรีหลังคลอดขณะอยู่ไฟ ช่วยให้มดลูกเข้าอู่เร็วขึ้น ใบ เถา และราก ใช้แก้พิษ ถอนพิษยาเมา ถอนพิษและแก้ไข้พิษทั้งปวง ขับพิษโลหิตและน้ำเหลือง (Bunluepuech et al., 2013)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 45, 53, 94, 98 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — T. Pooltawee TP008 (BK) Th. Wongprasert 115-1 (BKF); W. Mc Clatchey et al. WCM 3534 (BKF); M. Khampew & P. Waisahong 2 (KKU); W. Boonprakop & M. Norsaengsri 227 (QBG)

23. *Bauhinia tomentosa* L., Sp. Pl.: 375. 1753; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 14. 1984. (ภาพที่ 1-17 และ 1-18)

ลักษณะวิสัย ไม้พุ่ม สูงประมาณ 60 ซม. กิ่งอ่อนสีเขียวมีขนสั้นนุ่มสีน้ำตาล กิ่งแก่สีน้ำตาล ค่อนข้างเกลี้ยง ใบ ใบเดี่ยว กลมหรือค่อนข้างกลม ยาว 2-6.5 ซม. กว้าง 3-8.5 ซม. ปลายใบแยกเป็น 2 แฉกลึกประมาณ 1/3-1/2 ของความยาวใบ ปลายใบกลม ขอบใบเรียบ โคนใบตัดหรือคล้ายรูปหัวใจ เส้นใบมี 7 เส้น ผิวด้านบนและด้านล่างมีขนสั้นนุ่ม ก้านใบยาว 2-3 ซม. มีขน หูใบ รูปแถบ ยาว 0.5-1 ซม. ร่วงง่าย **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก ยาวประมาณ 1 ซม. ออกที่ปลายกิ่ง ก้านดอกยาวประมาณ 1 ซม. ใบประดับและใบประดับย่อย รูปไข่ ยาว 2-3 มม. **ตาดอก** รูปกระสวย ยาวประมาณ 2 ซม. มีขนประปราย **กลีบเลี้ยง** คล้ายกาบ ยาวประมาณ 10-15 มม. กว้าง 8-10 มม. ด้านนอกมีขน ด้านในค่อนข้างเกลี้ยง **กลีบดอก** 5 กลีบ รูปไข่กลับ 4 กลีบ ยาว 4-5 ซม. กว้าง 3-3.5 ซม. กลีบดอกบนสุดอยู่ในสุด 1 กลีบ ยาว 4 ซม. กว้าง 2 ซม. พบแถบสีม่วงเข้ม กลีบดอกขณะบานสีเหลือง เมื่อจะร่วงเปลี่ยนเป็นสีม่วง ด้านนอกและด้านในมีขนประปราย **เกสรเพศผู้** 10 อัน ก้านชูเกสรเพศผู้ยาว 1-2 ซม. มีขนที่โคน อับเรณูสีเหลือง ยาว 2-3 มม. แตกตามยาว **เกสรเพศเมีย** รังไข่สีเขียว ยาวประมาณ 1 ซม. มีขนสีขาว ก้านเกสรเพศเมีย ยาวประมาณ 1.5 ซม. ผิวเกลี้ยง **ผล** ไม่พบ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — มหาสารคาม (กันทรวิชัย)

นิเวศวิทยา — เป็นพืชพันธุ์ปลูก

ระยะเวลาออกดอก — ธันวาคม ถึง มีนาคม

การกระจายพันธุ์ — เอเชียเขตร้อน

ชื่อพื้นเมือง — ชงโคดอกเหลือง (ภาคกลาง)

การนำไปใช้ประโยชน์ — ไม่มีรายงานการนำพรรณไม้ชนิดนี้มาใช้ประโยชน์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 74 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — ไม่พบตัวอย่างพรรณไม้แห่งของชนิดนี้จากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามพิพิธภัณฑ์พืชต่างๆ

24. *Bauhinia viridescens* Desv., Ann. Sci. nat. 9: 429. 1826; K. Larsen & S.S. Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 16. 1984. (ภาพที่ 1-19)

ลักษณะวิสัย ไม้พุ่ม สูงประมาณ 4 ม. กิ่งอ่อนสีเขียว กิ่งแก่สีน้ำตาลกิ่งเกลี้ยง ใบ ใบเดี่ยว รูปไข่ ยาว 6-15 ซม. ปลายแยกออกเป็น 2 แฉก แฉกลึก 1/3-2/3 ของความยาวใบ ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ โคนใบรูปหัวใจ ก้านใบยาว 2-5 ซม. หูใบ รูปสามเหลี่ยม ยาว 2-3 มม. **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก ออกตามซอกใบและปลายกิ่ง ยาว 5-15 ซม. ใบประดับและใบประดับย่อย รูปไข่ ยาว 3-5 มม. ก้านดอกยาว 2-3 มม. **ตาดอก** รูปรีหรือรูปกระสวย ยาว 5-8 มม. **กลีบเลี้ยง** สีเขียวคล้ายกาบ ยาว 8-10 มม. กว้าง 5-6 มม. **กลีบดอก** สีขาวอมเหลือง รูปใบหอกแกมรูปไข่กลับ ยาว 9-12 มม. กว้าง 4-5 มม. **ดอกเพศผู้**

เกสรเพศผู้ 10 อัน ก้านชูอับเรณู ยาว 10–11 มม. อับเรณู สีน้ำตาล รูปขอบขนาน ยาว 1–2 มม. ผิวเกลี้ยง
ดอกเพศเมีย เกสรเพศเมีย มีเกสรเพศผู้เป็นหมันและลดรูป 10 อัน รังไข่รูปขอบขนาน ยาว 6–8 มม. ก้าน
เกสรเพศเมียยาวประมาณ 5 มม. รังไข่และก้านเกสรเพศเมียมีขนสั้นนุ่ม ผล ไม่พบ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — เลย (ภูเรือ, นาแห้ว)

นิเวศวิทยา — พบตามป่าเต็งรัง หรือตามป่าไผ่

ระยะเวลาออกดอก — สิงหาคม ถึง ตุลาคม

การกระจายพันธุ์ — พม่า ลาว กัมพูชา และอินโดนีเซีย

ชื่อพื้นเมือง — ส้มเสี้ยวน้อย ส้มเสี้ยวใบบาง (ภาคใต้) เสี้ยวพ้อม (ภาคเหนือ)

การนำไปใช้ประโยชน์ — ไม่มีรายงานการนำพรรณไม้ชนิดนี้มาใช้ประโยชน์

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 154, 158 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — M. Norsaengsri & C. Lakoet 2769 (QBG); M. Norsaengsri
et al. 8024 (QBG)

25. *Bauhinia winitii* Craib, Kew Bull. 1924: 95; in Fl. Siam. En. 1: 531. 1928; K. Larsen & S.S.
Larsen & Vidal in Fl. Thai. 4 (1): 21. 1984. (ภาพที่ 1–20)

ลักษณะวิสัย ไม้เถาเนื้อแข็ง กิ่งมีอ่อนมีขนสั้นนุ่มสีน้ำตาล กิ่งแก่สีน้ำตาลปนดำ ผิวเปลือกแตกเป็น
ร่อง ใบ ใบเดี่ยว กลมหรือเกือบกลม ด้านกว้างยาวกว่าด้านยาว เส้นผ่าศูนย์กลาง 3–8 ซม. ปลายใบแฉก
ลึกประมาณ 1/3 ถึง 1/2 ของความยาวใบ ปลายแฉกกลม โคนใบตัดหรือคล้ายรูปหัวใจ แผ่นใบมีขนสั้นนุ่ม
สีน้ำตาล เส้นใบ 7–9 เส้น ก้านใบยาว 1–3 ซม. มีขน หูใบ รูปแถบ ยาว 0.5–1 ซม. ช่อดอก ดอกออกเป็น
ช่อกระจุกสั้นๆ ตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ใบประดับรูปไข่ ยาวประมาณ 0.5 ซม. ก้านดอกยาวประมาณ
1 ซม. ใบประดับย่อยคล้ายใบประดับ ติดตรงประมาณได้กึ่งกลางบนก้านดอกใกล้โคนก้าน าดอก รูป
กระสวย มีขนประปราย ยาวประมาณ 2 ซม. รวมฐานรองดอกรูปประฆัง ยาวประมาณ 0.5 ซม. ดอกห้อยลง
กลีบเลี้ยง คล้ายกาบ ยาวประมาณ 1.5 ซม. กลีบดอก 5 กลีบ สีเหลือง รูปไข่กลับ ยาว 4–5 ซม. กว้าง
2.5–3 ซม. เกสรเพศผู้ 10 อัน ก้านชูอับเรณูสีขาว ยาว 1–2 ซม. อับเรณูสีเหลืองอมส้ม รูปขอบขนาน ยาว
2–3 มม. เกสรเพศเมีย รังไข่ รูปขอบขนานแบน ยาวประมาณ 1 ซม. มีขนยาว ก้านเกสรเพศเมียยาว
ประมาณ 1.5 ซม. ผล ฝัก รูปแถบขอบขนาน ยาว 7–15 ซม. กว้าง 3–4 ซม. ฝักอ่อนมีขนคล้ายกำมะหยี่
ปลายเป็นจงอยสั้นยาวประมาณ 1.5 ซม. ฝักแก่แตก เมล็ด สีดำ กลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลาง 5–10 มม.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ — มหาสารคาม (เมือง)

นิเวศวิทยา — พบตามป่าผลัดใบและที่โล่งแจ้ง เลื้อยตามต้นไม้

ระยะเวลาออกดอก — พฤศจิกายน ถึง ธันวาคม

การกระจายพันธุ์ — พืชถิ่นเดียวของประเทศไทย

ชื่อพื้นเมือง — คั่วนาง และอรพิม (ภาคกลาง)

การนำไปใช้ประโยชน์ — เปลือกต้นใช้เคี้ยวกินกับหมากแทนการใช้สีเสียดได้ เส้นใยจากเปลือกไม้สามารถนำมาใช้ทำเชือกได้ ใช้ปลูกเป็นไม้ประดับทั่วไป เพราะดอกมีความสวยงาม โดยนิยมนำมาปลูกตามริมรั้ว ริมทางเดิน แต่ถ้าจะปลูกขึ้นซุ่มก็ต้องเป็นซุ่มที่มีความแข็งแรงและมีขนาดใหญ่ (Phengkhai & Khamsai, 1985)

ตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิง — P. Saisaard 60 (BKF)

ตัวอย่างพรรณไม้แห่งที่ศึกษาเพิ่มเติม — ไม่พบตัวอย่างพรรณไม้แห่งของชนิดนี้จากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามพิพิธภัณฑ์พืชต่างๆ

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาอนุกรมวิธานของพืชสกุลชงโค (*Bauhinia* L.) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบพรรณพืชสกุลชงโค 25 ชนิด ได้แก่ กระดังงะ (*B. scandens*) กาหลง (*B. acuminata*) เครือเขาแถบ (*B. curtisii*) ชงโค (*B. purpurea*) ชงโคนา (*B. racemosa*) ชงโคดอกเหลือง (*B. tomentosa*) ชงโคขี้ไก่ (*B. hirsuta*) เถากระดังงะ (*B. nakhonphanomensis*) เถาใบสีทอง (*B. aureifolia*) ปอเจียน (*B. bracteata*) ย่านางแดง (*B. strychnifolia*) โยทะกา (*B. monandra*) ส้มเสี้ยว (*B. malabarica*) ส้มเสี้ยวเถา (*B. lakhonensis*) สิริธรวัลลี (*B. sirindhorniae*) แสลงพันกระตูด (*B. similis*) แสลงพันเถา (*B. pulla*) เสี้ยวเขาพระวิหาร (*B. saigonensis*) เสี้ยวเครือแดง (*B. galpinii*) เสี้ยวแดง (*B. penicilliloba*) เสี้ยวเถา (*B. ornata*) เสี้ยวน้อย (*B. harmsiana*) เสี้ยวป่า (*B. saccocalyx*) เสี้ยวฟอม (*B. viridescens*) และอรพิม (*B. winitii*)

พรรณไม้ทั้งหมดที่สำรวจพบนี้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มไม้ต้น กลุ่มไม้พุ่ม กลุ่มไม้พุ่มรอเลื้อย และกลุ่มไม้เถา

1. กลุ่มไม้ต้น พบ 3 ชนิด คือ ชงโค (*B. purpurea*) ชงโคนา (*B. racemosa*) และส้มเสี้ยว (*B. malabarica*)
2. กลุ่มไม้พุ่ม พบ 5 ชนิด คือ กาหลง (*B. acuminata*) เสี้ยวน้อย (*B. harmsiana*) โยทะกา (*B. monandra*) ชงโคดอกเหลือง (*B. tomentosa*) และเสี้ยวฟอม (*B. viridescens*)
3. กลุ่มไม้พุ่มรอเลื้อย พบ 3 ชนิด คือ ชงโคขี้ไก่ (*B. hirsuta*) เสี้ยวเครือแดง (*B. galpinii*) และเสี้ยวป่า (*B. saccocalyx*)
4. กลุ่มไม้เถา พบ 14 ชนิด คือ กระดังงะ (*B. scandens*) เครือเขาแถบ (*B. curtisii*) เถากระดังงะ (*B. nakhonphanomensis*) เถาใบสีทอง (*B. aureifolia*) ปอเจียน (*B. bracteata*) ย่านางแดง (*B. strychnifolia*) ส้มเสี้ยวเถา (*B. lakhonensis*) สิริธรวัลลี (*B. sirindhorniae*) แสลงพันกระตูด (*B. similis*) แสลงพันเถา (*B. pulla*) เสี้ยวเขาพระวิหาร (*B. saigonensis*) เสี้ยวแดง (*B. penicilliloba*) เสี้ยวเถา (*B. ornata*) และอรพิม (*B. winitii*)

การศึกษาค้นคว้านี้เปรียบเทียบกับรายงานในหนังสือพรรณพฤกษชาติไทยโดย Larsen et al. (1984) พบว่าในหนังสือพรรณพฤกษชาติไทยรายงานพบพรรณไม้สกุลชงโคในประเทศไทยทั้งหมด 37 ชนิดโดยพบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบ 21 ชนิด การศึกษาค้นคว้านี้พบพรรณไม้เพิ่มเติมอีก 4 ชนิด คือ เกาะกระโดลิง เกาะใบสีทอง สิริธรวัลลี เสี้ยวเครือแดง ซึ่งได้สร้างรูปวิธานสำหรับใช้ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ครอบคลุมพืชที่พบในพื้นที่นี้ยิ่งขึ้น ดังแสดงไว้ในผลการศึกษาค้นคว้านี้ การศึกษาค้นคว้านี้พบเสี้ยวเครือแดงซึ่งเป็นพืชปลูกทั่วไป แต่ไม่พบตัวอย่างพรรณไม้แห่งในพิพิธภัณฑ์พืชหลายๆ ที่เข้าไปศึกษาเลย อาจจะเนื่องมาจากมีผู้สนใจศึกษาหรือเก็บพืชชนิดนี้ และไม่มีพืชบางชนิด เช่น ชงโค เป็นพืชที่นิยมปลูกตามบ้านเรือนหรือสถานที่สาธารณะ แต่พบว่ามีขึ้นตามข้างทาง จึงเป็นไปได้ว่าพืชชนิดนี้อาจกระจายสู่ธรรมชาติหรือคนนำจากธรรมชาติมาปลูก

เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาอนุกรมวิธานของไม้เถาเนื้อแข็ง ณ สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช จังหวัดนครราชสีมาโดย Samsungneon (2006) ซึ่งพบสกุลชงโค 4 ชนิด โดยทุกชนิดเป็นชนิดที่ได้สำรวจพบในการศึกษาค้นคว้านี้ ได้แก่ กระโดลิง เครือเขาแถบ แสงพันเถา และเสี้ยวป่า แต่การศึกษาค้นคว้านี้พบจำนวนชนิดพรรณไม้มากกว่า เนื่องจากพื้นที่สำรวจมีปริมาณกว้างกว่า

เมื่อเปรียบเทียบการศึกษาค้นคว้านี้กับการศึกษาของ Phutthai (2007) ที่ได้ศึกษาอนุกรมวิธานของพรรณไม้ในวงศ์ยางพาราในพื้นที่ป่าทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งพบสกุลชงโค 11 ชนิด โดยเป็นชนิดที่เหมือนกันมี 8 ชนิด คือ กระโดลิง ชงโค ปอเจียน ส้มเสี้ยว เสี้ยวเถา เสี้ยวน้อย เสี้ยวป่า เสี้ยวพอม การศึกษาค้นคว้านี้พบพรรณไม้มากกว่าโดยพบพรรณไม้สกุลนี้ถึง 25 ชนิด เนื่องจากพื้นที่ในการศึกษาค้นคว้านี้มีพื้นที่มากกว่า รวมทั้งพื้นที่ทั้งสองพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตพืชพรรณของประเทศไทยที่ต่างกันและอยู่ห่างกันด้วยจึงมีโอกาสที่ชนิดพรรณไม้ต่างกันได้อีก

นอกจากนี้พรรณไม้ที่สำรวจพบนี้มีชนิดที่ถูกบันทึกไว้ในบัญชีแดงของประเทศไทย (Thailand Red Data : Plants) 5 ชนิด (Suntisuk et al, 2006) ซึ่งเป็นพืชถิ่นเดียวและพืชหายาก 3 ชนิด ได้แก่ ใบไม้สีทอง สิริธรวัลลี และอรพิม เป็นพืชถิ่นเดียวแต่ไม่เป็นพืชหายาก 1 ชนิด คือ ย่านางแดง เป็นพืชหายาก 1 ชนิด คือ เสี้ยวเขาพระวิหาร พบพืชถิ่นเดียวเพิ่มเติมจากในบัญชีแดงของประเทศไทยอีก 1 ชนิดคือ เกาะกระโดลิง (Chatan, 2013) ซึ่งพรรณไม้เหล่านี้ควรที่จะให้การดูแลและอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากเงินทุนอุดหนุนการวิจัยงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ 2558 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ภาพที่ 1 ลักษณะสัณฐานวิทยาของใบหรือช่อดอกหรือดอกย่อยของพืชสกุลชงโค (*Bauhinia* L.) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

1. *B. acuminata* 2. *B. aureifolia* 3. *B. bracteata* 4. *B. curtisii* 5. *B. galpinii*
 6. *B. lakhonensis* 7. *B. malabarica* 8. *B. monandra* 9. *B. nakhonphanomensis*
 10. *B. ornata* var. *burmanica* 11. *B. penicilliloba* 12. *B. purpurea*
 13. *B. saccocalyx* 14. *B. saigonensis* 15. *B. sirindhorniae* 16. *B. strychnifolia*
 17-18. *B. tomentosa* 19. *B. vividescens* 20. *B. winitii*

References

- Athikomkulchai, S., Sriubolmas, N. & Ruangrunsi, N. (2005). Antibacterial activity of flavonoids from *Bauhinia sirindhorniae*. *Thai J Health Res.* 19 (1), 13–19. (in Thai)
- Bunluepuech, K., hatchai Wattanapiromsakul, C., Madaka, F. & Tewtrakul, S. (2013). Anti-HIV-1 integrase and anti-allergic activities of *Bauhinia strychnifolia*. *Songklanakarin J. Sci. Technol.* 35 (6), 659–664. (in Thai)

- Chatan, W. (2013). A new species of *Bauhinia* L. (Caesalpinioideae, Leguminosae) from Nakhon Phanom Province, Thailand. *PhytoKeys*, 26: 1–5.
- Gardner, S., Sidisunthorn, P. & Anusarnsunthorn, V. (2006). *A Field Guide to the Forest Trees of Northern Thailand*. Bangkok: Kobfai Publishing Project. (in Thai).
- Hou, D., K. Larsen & S.S. Larsen. (1996). *Flora Malesiana* Series I Vol. 12. Part 12. Comp. and Publ. under the auspices of Foundation Flora Malesiana.
- Larsen, K. Larsen & S.S. Larsen. (1984). Additions to the Leguminosae of Thailand. *Thai For. Bull. (Bot.)* 23: 43–49. (in Thai).
- Larsen, K., S.S. Larsen & J.E. Vidal. 1984. *Flora of Thailand. Vol. 4 Part 1*. TISTR Press, Bangkok. (in Thai).
- Larsen, K. & Larsen, S.S. (1991). Notes on the Genus *Bauhinia* in Thailand. *Thai For Bull.* 13 : 37–46. (in Thai).
- Larsen, K. & Larsen, S.S. (1997). *Bauhinia sirindhorniae* sp. nov. (Leguminosae–Caesalpinioideae) a remarkable new species from Thailand. *Nordic Journal of Botany*. 17 (2): 113–118. (in Thai).
- Phengkklai, C. & Khamsai, S. (1985). Some Non–Timber Species of Thailand. *Thai For Bull.* 15 : 108–148. (in Thai).
- Phutthai, T. (2007). *Systematic Studies of the Leguminosae–Caesalpinioideae in Thong Pha Phum forest, Kanchanaburi Province*. Master’s thesis, Graduate School, Kasetsart University. (in Thai).
- Samsungneon, P. (2006). *Taxonomy of Woody Climbers in Sakaerat Environmental Research Station at Nakhon Ratchasima Province*. Master’s thesis, Graduate School, Kasetsart University. (in Thai).
- Santisuk, T., Chayamarit, K., Pooma, R. & Suddee, S. (2005). *Thailand Red Data: Plants*. Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning, Bangkok, Thailand. (in Thai).

คณะผู้เขียน

นายพีระพล ไสสะอาด

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

e-mail: A54010255201@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณชัย ขาแท่น

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

e-mail: wannachaichatan@gmail.com

ดร. สุธิรา มณีฉาย

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

e-mail: kookkik98@hotmail.com

